

AB'NİN ZAYIF EKONOMİK HALKASI YUNANİSTAN'IN EKONOMİK KRİZİ DİNECEK Mİ?

Serap DURUSOY*

Ömür ŞAMILOĞLU**

ÖZET

2007'nin ikinci çeyreğinde ABD' ortaya çıkan kriz, küresel bir niteliğe bürünerek pek çok ülke gibi Yunanistan'ı da etkisi altına almıştır. Ancak bu küresel krizin etkileri Yunanistan'ın geçmişten bugüne gelen sürdürülemeyen borçlarından dolayı ortaya çıkan borç krizi ile birleşince etkileri oldukça büyük olmuştur. Kuşkusuz bu gelişmede AB'nin zayıf ekonomik halkası olan Yunanistan ekonomisinin, iyi tahlil edilememesi ve gerçeğin anlaşılabilmesi de rol oynamıştır. Bu bağlamda Yunanistan' da yaşanmakta olan krizde hem içsel hem de dışsal faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Karşı karşıya kalınan krizden çıkış için Yunanistan'a IMF ve AB'den parasal destek sağlanmıştır. Sağlanan bu mali kaynaklarla süreç atlatılmaya çalışılmış ve borç oranının artmaması için kurumsal ve mali reform alanlarının genişletilmesi hedeflenmiştir. Bunun için sıkı denetim ve kayıt dışı ekonominin kontrolü içselleştirilmeye, yabancı sermaye girişi için çeşitli teşvikler sağlanmaya, turizm gelirlerinin ve deniz ticaretinin sonrasında ülkeye sağlanacak kaynak girişi için diğer ülkelerin girişimci kurum ve kuruluşlarıyla diyalog süreçleri oluşturulmaya başlanmıştır. Yunanistan krizi bir yandan AB'nin süreç içerisinde etkinliğinin bir yandan da Yunanistan'ın ekonomi yönetimine ilişkin tartışmaların çoğalmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Borç Stoku, Finansal Kriz, Performans Kriteri, Stand By Anlaşması.

WILL THE ECONOMIC CRISIS OF EUROPE'S WEAKEST LINK GREECE RECEDE?

ABSTRACT

The financial crisis that emerged in the USA in the second half of 2007 quickly achieved global proportions and influenced many countries including Greece. However, when the effects of the global crisis merged with the ongoing unsustainable external debt problems of Greece the effects of both crises were compounded. The inability to diagnose the Greek economy, which is without doubt the weakest link in Europe, and the resultant confusion as to

its true status, has played a significant role in this development. In this context, it can be stated that both internal and external factors have a contributing role. In fact, the country's 2008 macro-economic indicators reflected the unsustainable status and the revenue earning channels services sector which was the locomotive of the national economy, dried up, resulting in production decreases in agriculture and the industrial sectors. Financial support was provided by the EU and the IMF in response to the crisis that was confronted. Using the financial resources provided an attempt was made to avert the situation and widening of the corporate and financial reform scopes were attempted. In pursuit of these aims; tighter controls, internalization of the grey economy, and provision of various incentives to encourage foreign investment were introduced together with the initiation of dialogues with other countries entrepreneurial corporations and institutions in order to promote the flow of resources into the country from tourism and maritime trade. The Greek crisis has resulted in the increase of discussions of the extent of the effectiveness of EU in the process and the Greek economic administration as well.

Keywords: Greece, Outstanding external debt, financial crisis, Performance criteria, Stand by Agreement.

Giriş

ABD'de gerçek dünya ile sanal dünya arasındaki farkın büyümesine bağlı olarak ortaya çıkıp küresel niteliğe dönüşen ekonomik krizin, etkisini kaybettiğinin dillendirildiği sırada krizin ikinci aşamasına geçilmiş ve Yunanistan'ın başını çektiği AB ülkelerinde sıkıntı yaşanmaya başlanmıştır. AB üyesi Yunanistan, Euro Alanı'na dahil olmasından bu yana görülen en büyük ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Kriz, her ne kadar ülkenin küresel bağlantılarıyla ilişkili olsa da kendi içsel dinamikleri de bunda büyük rol oynamıştır. Yunanistan'ın AB'nin eleştirilerine hedef olmamak için verdiği raporlarda istatistiklerle oynaması, ülke çapında yeterli sanayileşmenin olmaması, son iki yılda AB kriterlerini hiçe sayarak bütçe açığını (% 12,7) ve kamu borçlarını (300 milyar Euro) rekor düzeye çıkarması AB üye ülkeleri arasında en zayıf halka olduğunu göstermiştir. Özellikle kamu borçlarının artmasında 2001 yılından itibaren borcun gerçek miktarının ne olduğunu maskeleye yarayan bir takım karmaşık türev enstrümanları da rol oynamıştır.

Yapılan mali düzenlemelerle borç oranındaki artışlar düşürülmeye çalışılsa da mali politikalar toplumun her kesimi tarafından yoğun bir tepki ile karşılanmıştır. Hükümet, sivil toplum kuruluşları ve halkın ülke genelindeki protesto gösterileri ile eleştirilmiş dolayısıyla ekonomik kriz sosyal alanda da krize yol açmıştır. Yunanistan'ı ekonomik çöküşün eşliğine

getiren bu borç krizi, AB üyesi ülkelere sıçrayacağı endişesini artırmıştır. Nitekim yakın zamanda Portekiz, İspanya ve İrlanda da görülen krizler bu endişelerin haklılığını göstermiş ve AB içinde yeniden bir düzenlemenin gerekliliğine ilişkin söylemleri çoğaltmıştır.

Dünya ekonomisinde son aylarda meydana gelen değişimlerin bundan sonraki süreçte olası etkileri tüm ülkeleri yakından ilgilendirmektedir. Gerek küresel düzlemde, gerekse Yunanistan ekonomisinde oluşan eğilimlerin tespiti bu açıdan önem taşımaktadır. Söz konusu eğilimlerin kimilerinin, daha önceki dönemlerde hiç görülmemiş gelişmeler olduğu iddia edilemez. Ancak tüm bu gelişmelerin tesadüfi olmayacak şekilde bir arada tezahür etmesinin ne gibi sonuçlar doğurabileceği üzerinde durmak yararlıdır.

İşte bu çalışmada Yunanistan ve AB'nin, yaşanan konjonktürdeki politikaları irdelenmiştir. Öncelikle Yunanistan ekonomisinin kriz öncesi makro ekonomik değerlendirilmesi yapılmış daha sonra krizin ortaya çıkışı ve etkileri; büyüme, enflasyon, işsizlik, dış ticaret, borç stoku ve bütçe dengesi gibi makro ekonomik göstergeler bağlamında incelenmiştir. Son bölümde ise Yunanistan'daki kriz yönetimi, kurtarma politikaları ve AB ve IMF'den sağlanan mali kaynaklar bağlamında AB ve IMF'nin süreç içerisindeki etkinliği tartışılmıştır.

Küresel Finansal Kriz

Kapitalist ekonominin bir canlanıp bir durması, her hangi bir ülkenin ya da iktidarının yanlış politikalar uygulamasından öte kapitalist sistemin doğası gereği ve onun işleyiş yasasından kaynaklanmaktadır ve kriz küreselleşme sürecinden ayrı tutulamamaktadır. Kapitalist ekonominin büyüme dönemlerini takip eden ciddi durgunluk dönemleri dünya ekonomisini krize sürüklerken, büyüyen bir işsizlik ve büyüyen bir yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. Sistemin mekanizmaları genelde bu şekilde işlemekte ve adeta bir kısır döngü gibi geçmişte yaşananları yeniden üretmektedir. Eğer bu kapitalist mekanizmaya müdahale edilip tarihin akışı değiştirilmez ise sistem bir biçimde krizden çıkış yolu bulup yoluna devam etmektedir. Ancak krizi aşmış görünen ve büyümeye başlayan kapitalist ekonomi daha sonra bu kez eskisini katbekat aşan yeni bir kriz ile sarsılmaya başlamaktadır (Öniş ve Erdoğan, 2002: 15). Nitekim ABD'de ortaya çıkan kriz neo-liberal küreselleşmenin lideri konumundaki ülkelerin de önünde sonunda doğrudan ve olumsuz bir yönde etkileneceğini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir.

Bu bağlamda yaşanmakta olan kriz basit bir ekonomik kriz değil, bir kere kapitalizmin dönemsel ve kendini yeniden yapılandırmasına neden olan krizlerden birisidir. Buna Rus iktisatçı Nikolai Dimitrieviç Kondratieff'in, tezlerinden yola çıkarak "kondratieff dalgaları"

adı verilmiştir (Şengöz, 2009). Nitekim Konradieff, teorisinde kapitalizmin çökeceğini savunmak yerine devresel bir hareketi olduğunu ve yoluna yeni bir döngüyle devam edebileceğini belirtmiştir. Çok basit olarak konradieff dalgaları daha doğrusu konradieff krizi, kapitalizmin kendini elli altmış yıllık dalgalarla yeniden tanımladığı dalganın içinde görülen krizdir. Dünyada en son konradieff dalgaları 1940'ların sonlarında ortaya çıkmıştır. Yaklaşık bir altmış yıl kadar o dalganın getirmiş olduğu dalgalanma içinde yaşanmıştır (Mandel, 1991). Bunun ikinci yarısında neoliberal ekonominin getirdiği devleti dışlayan her şeyi tamamen piyasalar üzerinden çözmeye çalışan iktisat anlayışı dünyada ekonomik yapılanmalarda yetkili olmuştur. Bu son krizle beraber hem altmış yıllık konradieff dalgasını hem de ideolojik bir iktisat anlayışını yansıtan neo-liberal iktisat anlayışının şekillendirdiği dünya ekonomisinin kurumsal olarak da tartışılması noktasına gelinmiştir. Çünkü piyasanın belirleyiciliğinin finansal liberalizasyon bağlamında finans kesiminin önemini abartan Anglosakson modeli kapitalizmin ciddi bir darbe alması buradaki en önemli noktayı teşkil etmektedir. Kapitalizmin önemli bir ayağını oluşturan finans kesiminin bu krizin merkezi olması küresel kapitalizmin nasıl ayakta kalacağı sorusunu da gündeme taşımıştır (Ulagay, 2009: 24). Bu noktada ise karşımıza finans kesimi ile reel kesim arasında ki dengesizliğin giderilmesi gerektiği gerçeği çıkarmaktadır (Gallino, 2007: 87). Aslında dünya ekonomileri bu gerçeğe 90 'lı yıllarda karşı karşıya kalmıştır.

1980'lerden itibaren finansal liberalizasyona bağlı olarak artan kısa vadeli sermaye akımlarının, reel getirilerin önemini yitirerek spekülasyon güdülerin üretken yatırımlara baskın çıkması ve sermaye denetimini engellemesi ile birlikte sermaye piyasalarında krizler doğurmuştur. Bu krizler kısa bir süre sonra uluslararası nitelik kazanarak ulusal makro ekonomik politikadaki denetimi de güçleştirmiştir. Nitekim, 1997 Temmuz'unda Tayvan'dan başlayan daha sonra pek çok Asya ekonomisini etkisi altına alan kriz buna örnek olarak gösterilebilir. 1997'ye bakıldığında Asya ülkelerinin makro göstergelerinde ciddi bir bozulma göze çarpmamaktadır. Kriz finansal sektörlerden kaynaklanmış ve büyük sermaye hareketlerinin yol açtığı bir kriz olarak karşımıza çıkmıştır. Bu krizin etkileri çok derin olmuş sonraki yıl Rusya, Brezilya, Türkiye ve Arjantin de bu krizden ciddi olarak etkilenmiştir. Hatta kriz Japonya'yı da derinden etkilemiştir (Went, 2001: 149-159). Söz konusu ülkeler gibi pek çok gelişmiş ve G.O.Ü.'lerin denetimsiz bir biçimde belli bir evrim içerisinde olmadan ve makro ekonomik dengeler sağlanmadan çok çabuk bir şekilde finansal serbestleşmeye gitmeleri krizle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Yani sermaye akışkanlığının yarattığı bu çelişki küreselleşmiş ekonomide sermaye piyasaları ve sermaye hareketleri serbestleştiği için özerk ve denetim dışı piyasa mekanizmasının çalışmasına yol açmaktadır.

Nitekim 2007'nin son çeyreğinde ABD'de ortaya çıkan kriz denetim dışı piyasa mekanizmasının nasıl sonuçlar doğurduğu ve aç gözlü bir kar anlayışının sonucunda ortaya çıkan köpüğün sonuçlarını bir kez daha ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Bu süreçte ABD Merkez Bankası FED, bir yandan Amerikan ekonomisini canlı tutmak, diğer yandan ise devlet borçlarını arttırmamak için düşük faiz politikası izlemiştir.

Bu politikanın aynı zamanda yüksek düzeyde seyreden cari açığın nispi olarak daralmasına olumlu katkıda bulunacağı beklentisi de dikkate alınmıştır. Düşük faiz politikasının açtığı yolda aşırı ve kontrolsüz bir rekabet içine giren bankalar nedeniyle, ABD'nin düşük gelirli kesimleri için dahi borçlanma cazip hale getirilmiştir. Düşük faiz özellikle ipotekli konut (mortgage) sektörünü etkilemiştir (Taylor, 2009). Bu dönemde mevduat ve yatırım bankaları ile derecelendirme kuruluşlarının davranışları aslında yasal ve ahlâkî zemini sonuna kadar zorladığı halde, bunlara göz yumulmuş olması krizi teknik olmaktan çıkartarak ahlâkî bir zemine taşımıştır. Zira, bu birliktelikten anlaşılması ve takip edilmesi çok karmaşık türev piyasaları doğmuş, maliyeti düşük ve alması kolay kredi imkanları da tüketicilerin aşırı borçlanmasına ve kontrolsüz kredi genişlemesine neden olmuştur. Böylece sistemin kırılganlığı da artmıştır. Nitekim IMF'nin Küresel Finansal İstikrar Raporuna göre 1999 yılında 10 trilyon doların altında olan türev ürünleri piyasasının hacmi, 2004 yılında 40 trilyona ve 2008 yılında ise 70 trilyon dolara yükselmiştir. Kredi hacmi gün geçtikçe büyürken; bol, kolay ve ucuz kaynaklara ulaşan kitlelerin patlayan talebi karşısında ipotek olarak gösterilen gayrimenkul fiyatları da artmaya başlamış ve sürekli bir şekilde yukarı giden varlık fiyatları aslında kurulan "saadet zincirinin" devamını sağlamıştır. Bu süreçte kısaca "sanal ipotekler" devreye sokulmuştur. Bu ipoteklerin menkul kıymete tahvil edilmesi krizi tetikleyecek zayıf halkaların başlangıcını teşkil etmiştir. Daha sonra bu varlıkların pazarlanmasında kredi derecelendirme kuruluşlarının devreye girmesiyle üçüncü ve ahlâkî açıdan en çok sorgulanması gereken safhaya taşınmıştır. ABD de ortaya çıkan krizde de bu süreç işlemiştir.

Bütün dünyayı etkisi altına alan küresel krizin göstergeleri her ne kadar 2007'ye kadar gitse de esas belirtiler 2008 Ağustos'unda ABD yatırım bankası Bear Stearns'ın batmasıyla ortaya çıkmıştır. Dev ABD bankalarının, yatırım fonlarının batması ve bir kısmının ABD hükümeti tarafından kurtarılması Büyük Buhrandan sonraki en şiddetli finans krizine dönüşmüştür. Özellikle küresel finans sisteminin damarları olan kredi kanallarının kurumması tüketicilerle birlikte pek çok büyük ve küçük ölçekli firmaların kredi kanallarının kesilmesine yol açmıştır. Öte yandan kriz, her ne kadar başlangıçta bir ipotekli konut krizi olarak ortaya çıkmışsa da, takip eden süreçte bir likidite krizine dönüşmüş, ardından da hızla reel sektöre

sıçramıştır. Bu durum gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomilerini daha da derinden etkilemiştir (Durusoy, 2009:374).

Tablo 1: Küresel Krizin Likidite Krizine Dönüşüm Süreci

2007 Temmuz	2007 Ağustos	2007 Eylül	2007 Sonrası
Subprime/Kredi Krizi	Likidite Krizi	Kredi ve Likidite Krizi Devam Ediyor	
*Piyasalar subprime kredi ödemelerinin yapılmamasıyla şoka girdi. *Subprime kredilerine dayalı finansal ürünler tekrar değerlendirildi *Yüksek profilli olan yatırımcılar zarar kaydetti. *Yatırımcılar riskten kaçınmaya başladı. *Kredi riskleri yeniden fiyatlandı. *Yatırımcılar nakit varlıklarını sattı	*İlk kredi sorunları sonuçlarını göstermeye başladı. *Risk iştahı azaldı. *Yatırımcılar varlığa dayalı finansman bonusu almakta isteksiz davrandı. *Kısa vadeli finansman talepleri oluştu. *Bankalar talepleri karşılamak için nakit tutmaya başladı. *3 aylık LIBOR oranları yükseldi. *Borçlanma maliyetleri etkilendi	*Likidite açığı devam etti *Bankalar hala kısa vadeli borçlanmaya devam etti ve dönem faizlerini yükseltti. *Yeni kredi kullanıcıları için koşullar sıkılaştırıldı. *ECB, FED ve BOE gecikmeli olarak acil likidite sağladı. *FED Faizleri %0,5 puan indirdi	*Yüksek dönem faizleri. *Spekülatif davranışlar kredi kullananları olumsuz etkiledi. *Tüketiciden kaynaklanan riskler azaldı. *Merkez bankası yardımlarını tahmin etmek kolaylaştı.

Kaynak: Demir ve Ermişoğlu, Küçük, Karabıyık, (2008), BDDK Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, ABD Mortgage Krizi, Çalışma Tebliği, s.1

Mortgage krizi olarak adlandırılan krizin likidite krizine dönüşmesinde mortgage kredilerine dayalı menkul kıymetler ile kredi türev ürünlerinin risklerinin yanlış ölçülmesi hatta finansal mühendislik teknikleri kullanılarak ölçülemez hale getirilmesi ve denetleyici yapının yetersizliği sistemin bütününde büyük bir zafiyetin oluşmasına yol açmıştır (Frankel, 2009, Erişim Tarihi: 22.05.2009, Kaminsky and Schmukler, 2008:113-134).

ABD mortgage piyasasında özellikle subprime ve değişken faiz oranlı mortgage kredilerinin nakit akışlarının bozulması, bu piyasayla ilişkili menkul kıymet piyasalarını da etkilemiştir. Subprime kredileri riskli krediler grubunda yer almasına rağmen bu riskler göz ardı edilerek kredilerin kullandırılmasıyla sistemdeki sorunlar belirginleşmiştir. Riski yüksek kişilere daha yüksek faiz oranları ile mortgage kredisi kullandırılmıştır. Ancak faiz oranlarının yükselmesi ile faiz yükü artmış faiz ve anapara ödemelerinde aksaklıklar bas göstermiştir. Subprime mortgage kredileriyle başlayan kredi krizinin büyüyerek diğer kredi türlerini de etkisi altına alması, mortgage piyasasının tamamının etkilenmesine yol açmıştır. Konut fiyatlarındaki balon artışlar piyasada asimetrik bilgiye neden olmuştur. Böylece kredi

kullanıcıları yanlış yönlendirilmiş ve konut satın almanın bir yatırım aracı olarak algılanmasına neden olmuştur (Demir ve Ermişoğlu, Küçük, Karabıyık, 2008:4).

Öte yandan kredi veren kuruluşlar, karşılaştıkları riskleri bilanço dışına transfer etme konusunda abartılı davranmış, maruz kaldıkları riskleri kaydileştirdiklerinde ise bilançolarında önemli baskı oluşmuştur (IMF, 2008, Erişim Tarihi: 11.03.2011).

Nitekim 2008 ABD mortgage piyasası endeksi, borcunu ödemekte zorlanan ve borcunu yeniden yapılandırmak zorunda kalan mortgage borçlularının sayısının arttığını göstermesi bu gerçeği ortaya koymuştur. Mortgage kredilerinin 30, 60 ve 90 günlük gecikme oranlarına faiz yapısı itibarıyla bakıldığında, sabit faiz oranlı mortgage kredilerinin gecikme oranı %3,45 olarak gerçekleşirken, değişken faiz oranlı mortgage kredilerinin gecikme oranı %7,61 olarak gerçekleşmiştir. Değişken faiz oranlarının yüksek çıkmasının nedenleri arasında kredi kullanıcılarının yetersiz bilgilendirilmesi sonucu, yatırımcı beklentilerinin yüksek düzeyde gerçekleşmesi etkili olmuştur. 2008 yılı Şubat ayı itibarıyla gecikme oranları artmıştır. ABD mortgage piyasasında sorunlu krediler arasında; faiz oranı açısından değişken faizli mortgage kredileri, borçlunun özellikleri açısından da subprime mortgage kredileri yer almıştır (Stark and Buckley, aktaran, Demir ve Ermişoğlu, Küçük, Karabıyık, 2008: 47)

Bu olumsuz tablonun sınırlarını genişletmesi ve ABD'nin önde gelen yatırım bankalarından Lehman Brothers'ın iflası ve birçok ülkeden banka ve şirket iflas haberleri peş peşe gelmiştir. Yalnızca ABD'de iflas eden banka sayısının 90'ı geçmiş olması, krizin boyutlarının ne derece büyük olduğunun göstergelerinden yalnızca biridir. Finansal piyasalardaki güven bunalımının had safhaya ulaşması reel sektörü de olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların kredi arzını kısıması, azalan iç-dış talep, artan işsizlik rakamları, emtia fiyatlarında yaşanan düşüşler gündemi meşgul etmiştir. Öyle ki hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülke ekonomilerinin birçoğu resesyona girdiklerini kabul etmiştir. Hükümetler; krizi aşabilmek için faiz oranlarında tarihi indirimlere gitmiş, Avrupa Merkez Bankası faiz oranlarını 7 kez düşürerek 1.00'e çekmiş, FED'in faiz oranı ise 0.25'e düşmüştür. Ardı ardına ekonomik destek paketleri açıklanmış ve piyasa ekonomisinin işleyişine hiç de uygun olmamasına rağmen kamunun ekonomiye müdahalesini zorunlu olarak artırmıştır. Tüm AB üyesi ülkeler gibi Yunanistan'da da ekonomik krizin etkileri kendini hissettirmiştir. Özellikle cari açığın finansmanında en önemli kalemler olan turizm ve gemicilik gelirlerindeki düşüş kaygı uyandırmıştır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 41).

Ancak Yunanistan'da yaşanan krizin nedeni hem iç hem de dışsal sorunlarla ilişkilidir. Krizin arkasındaki içsel nedenler; yüksek kamu harcaması, zayıf kamu gelirleri, yapısal

politikalarındaki zayıflık ve uluslararası alandaki üretim (değer) zincirine eklenememe ve rekabet edememe iken dışsal nedenler ise; dış yatırımların düşüklüğü, ülke içerisinde imalat sektöründe kullanmaya yetecek kadar sermayenin olmayışı ve bunlara ilave olarak Avrupa Birliği'nin kural ve kıstaslarına adapte olmaya yönelik baskıları etkili olmuştur (Nelson and Beklin, Mix, 2010, Erişim Tarihi: 04.03.2010). Öyle ki Yunanistan Euro bölgesi üyesi olabilmek için gerekli makroekonomik göstergeleri (Maastricht Kriterleri) AB makamlarına bildirirken gerçekçi davranmaktan kaçınmak zorunda kalmıştır (Tsoulakis, 2010) .

Öte yandan Yunanistan dışında AB'nin diğer ülkelerini de etkisi altına alan küresel mali kriz, başlangıçta Kıta Avrupa'sını çok fazla etkilemeyecek bir kapitalizm krizi olarak algılanmışsa da, zamanla AB'nin içinde bulunduğu sorunları önemli ölçüde artırmıştır. Birleşik Krallık, İrlanda ve İspanya gibi milli gelirlerinde mali hizmetlerin payı yüksek olan ülkelerde ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Küresel krizin sonucunda yaygınlaşmaya başlayan tüketici güveni kaybı ve dünya ticaret hacminin daralması, dünyanın sayılı ihracatçılarından biri olan Almanya ekonomisini de etkilemiştir (Grozdev, 2010, Erişim Tarihi: 07.03.2011)

Kriz ile birlikte 2009 yılında küresel finansal pazarlarda da tökezleme olmuş, Avrupa Birliği Pazar Performansı Kriterleri'ne göre performans oranı % 11'e düşmüştür (Standart&Poor's,2010, Erişim Tarihi: 08.03.2011).

Aslında AB'de yaşanan krizin temelleri anayasal anlaşma tartışmaları ile birlikte 2000'li yılların başında atılmıştır. Daha önceki tüm anlaşmaların yerine geçecek olan Anayasal Anlaşma, AB içinde var olduğu ileri sürülen karar alma mekanizmasını daha etkin hale getirmeyi amaçlamıştır. AB'nin bir süredir içinden geçmekte olduğu zorlu sürecin Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile sona ereceği düşünülmüştür. Ancak Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinin hemen ertesinde Yunanistan da patlayan ekonomik/mali kriz ile bu kriz ve krizin sona erdirilmesi için gerekli yöntem tartışmalarının, ekonomik ve parasal birlik (Euro) ve AB deki yansımaları, Avrupa Birliği geleceği nasıl şekillenecek? sorusunu tekrar gündeme getirmiştir (Eralp, 2010:2).

Krize hazırlıksız yakalanan AB ülkeleri, AB anlaşmalarında ekonomik ve mali politikaların koordinasyonuna ilişkin kesin hükümlerin bulunmamasının da etkisiyle, krizde ortak mücadele konusunda çok başarılı bir performans sergileyememektedir. Ancak bu alanda bazı AB üyesi ülkelerin liderlerinin sorumlu davranışları sonucunda sağlanan koordinasyon yıllarca birlikte çalışmanın getirmiş olduğu koordinasyon tepkisi olarak da nitelendirilmektedir (Tsoulakis and Olaf, Roger, 2009) .

Yaşadığı kriz ile birlikte AB, AB düzeyinde daha etkin bir ekonomik yönetişime, mali gözetime ve koordinasyonun kurumsallaşmasına olan ihtiyacının olduğu gerçeği ile

yüzleşmiştir. Nitekim bu ihtiyaç Lizbon Anlaşmasının 136. maddesine şu iki cümlenin eklenmesinin kararlaştırılmasına neden olmuştur: “Euro Bölgesi’ne üye ülkeler, bölgenin istikrarını korumak için kalıcı bir yardım mekanizması oluşturacak ve yardım alan üyelere sıkı koşullar konacaktır”. Üye ülkelerin, yenilenen Lizbon Anlaşması’nı 2012 yılının sonuna dek onaylamaları gerekmektedir. Yeni anlaşma, en geç 1 Ocak 2013’te yürürlüğe girecektir. (www.turkish.cri.cn/741.2010.12.17/1s130169.htm,2010, Erişim Tarihi: 17.12.2010).

Yunanistan’da Kriz Öncesi ve Sonrası Temel Makro Ekonomik Göstergelerdeki Değişiklikler

Yunanistan’da 20. yüzyılın ilk yarısına kadar tarıma dayalı bir ekonomi hüküm sürmüştür. Tütünün en önemli ihrac maddesi olduğu yine bu tarihte gemi, inşa ve taşımacılığın elde edilen gelirler ve yurt dışında yaşayan Yunanlıların ülkeye gönderdikleri döviz ödemeler dengesindeki en önemli kalemler olarak yer almıştır. Sanayileşme çalışmaları, 20. yüzyılın ilk yarısından sonra sona eren iç savaşın ardından yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye sınırlı olmakla birlikte ilgisinin artması ile hız kazanmış ve ekonominin bileşenlerinde değişim yaşanmıştır. Sanayileşme hareketleri, askeri cunta yönetimi esnasında kesintiye uğramış ve siyasi istikrarsızlığın doğal sonucu olarak ekonomi sıkıntılı bir dönemden geçmiştir. Cuntanın yüksek gümrük duvarları ile korumacı bir politika benimsemesi iç pazara yönelik üretim yapan sanayiye göreceli olarak dış etkilerden uzak tutmuş ve bu durum rekabetçi yapının oluşmasını da engellemiştir. Ancak AB üyeliği öncesinde Yunanistan’da korumacı politikalar terk edilmeye başlanmış ve dışa açık bir model benimsenmiştir (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 38).

1981 yılında AB üyeliği ile birlikte Yunanistan için siyaset ve ekonomi alanında yeni bir dönem başlamıştır. Bütçe açığı, kamu borç stoku, kamuya ait şirketlerin bütçeye getirdiği yük, yabancı yatırımların ülkeye istenen düzeyde çekilememesi (ki bu sorunların bir bölümü 25 yıl sonra hala konuşulmaktadır) dönemin en önemli sorunları olarak görülmektedir. 1980’li yıllarda ekonomik yapının kırılganlığının devam etmesi nedeniyle 1985 yılında iki yıllık bir istikrar paketi için AB’den 1.7 Milyar Euro kaynak sağlanmış; ancak bu iki yıl sonunda da istenen düzeyde başarı sağlanamamıştır. 1981–1991 arasında büyüme yıllık bazda % 1.7 civarında seyretmiştir. Enflasyon ise 1970–1996 arasında AB–15 ortalamasının üzerinde seyretmiştir. 1989–1996 arasında fiyatlar ortalama % 14 civarında artmış, 1990 yılında ise % 20.5 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 37).

1991–1995 arasında ekonomik büyüme, yine AB ortalamasının gerisinde kalmıştır. 1993 yılında AB’de yaşanan ekonomik durgunluk Yunanistan’ı diğer üye ülkelerden daha fazla etkilemiştir. 1990’lı yıllarda başta enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon olmak üzere birçok sektörde tekel konumundadır. Kamu sektörü bu yıllarda mal ve hizmet sağlamanın dışında politik amaçlara hizmet için hükümetler tarafından yoğun bir şekilde araç olarak kullanılmıştır. Bankacılık sektörü kamunun elindedir. 1996 yılına kadar kamu sektörünün tekel gücünü azaltmak için çabalar arttırılmıştır. Teknolojik gelişmeler, küreselleşmenin hızlanması ve Avrupa Birliği’ne verilen taahhütler nedeniyle kamu sektörü reformları öncelikli durumuna gelmiştir. 1998 yılında hükümet Avrupa Para Birliği’ne katılım kararıyla kapsamlı bir özelleştirme programını başlatmıştır. İstatistikler Yunanistan ekonomisinin ancak 1995 yılından sonra diğer AB üyesi ülkelerden daha hızlı büyüdüğünü göstermektedir. AB üyeliği sonrasında Yunanistan’da ciddi değişimler yaşanmıştır. AB’den sağlanan fonlar ekonomiye büyük katkı sağlamıştır. 1994–1999 arasında AB topluluk destek çerçeve programı 2. paketi ile her yıl Yunanistan’a fon aktarılmıştır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 37).

Tablo 2: Yunanistan’ın Temel Ekonomik Verileri

	2007	2008	2009	2010
GSYİH milyar dolar	312,8	337	319	335,2
GSYİH Tük fiyt. Milyar euro	228	230	248	258
GSYİH büyüme%	4,2	1,1	-2,6	-4,0
Nüfus	11	11	11	11
Kişi başı GSYİH \$ PPP	29,398	31,071	31,346	31,851
İşsizlik oranı %	8,3	7,7	9,4	11,8
Döviz kuru ort/ euro dolar	1,37	1,46	1,29	1,30
Enflasyon tük.fiyatları %	2,9	4,1	1,2	4,6
İhracat milyar dolar	23911	25636	19810	20134
İthalat milyar dolar	80792	83991	67527	70273
Cari işlemler dengesi milyar dolar	-44,399	-42,104	-33,970	-32,021

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, (2010), Country Report Greece, <http://www.alacrastore.com/country-snapshot/Greece>, Erişim Tarihi: 02.01.2011.

Ticaretinin yarısından fazlasını AB üyeleri ile yapmakta olan Yunanistan’da devletin ekonomideki payı hala önemli bir düzeydedir. Sanayi’nin bir çok dalındaki oligopol yapı nedeniyle pazara giriş ve tutunmada zorluklar çekilmektedir. OECD’nin düzenli olarak yayımladığı Business Environment Araştırması’na göre, Yunanistan özellikle bürokratik işlemlerin fazlalığıyla iş yapma ortamının en zor olduğu ülkelerden birisidir. OECD’nin rüşvetle mücadele anlaşmasına taraf olan ülke, Transparency International’da 57. sırada, AB üyeleri arasında ise 24. sırada yer almıştır. Yunanistan’da 800 bin civarında tescilli şirket

bulunmaktadır. Bunların yaklaşık 600 bini şahıs şirketleri iken limitet şirket statüsündekilerin sayısı 100 bin civarındadır. Yunanistan, özellikle sanayi ürünlerinde çok sınırlı ve az sayıda üretim imkânları ile toplam talebinin % 80'ler gibi bir kısmını ithalat ile karşılayan bir ülke konumundadır. Yunan sanayi son yıllarda ciddi anlamlarda sıkıntı yaşayan, birkaç sektör dışında (deniz taşımacılığı, turizm ve bankacılık) dışardan gelen ucuz ve kaliteli ürünlere karşı rekabet edemeyerek kapanma aşamasına gelen, bir görünüm sergilemektedir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) II. Dünya Savaşı'ndan beri dünya ticaret hacminin ilk kez 2009 yılında %12 civarında gerilediğini açıklamıştır. Uluslararası turizmdeki daralmanın da % 10 civarında olduğu bilinmektedir. Yunanistan'ın ödemeler dengesinde en önemli kalemler olan turizm ve gemicilik gelirlerinin bu gelişmelerden olumsuz etkilenmesi nedeniyle makro göstergelerden uzak olmuştur. Dünya üzerindeki yük gemilerinin yaklaşık % 20'sine sahip olan ve gemi taşımacılığında ilk sırada yer alan Yunanistan, dünya mal ticaretindeki daralmadan en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 46). Ancak özellikle cari açığın finansmanında en önemli kalemler olan turizm ve gemicilik gelirlerindeki düşüş sinyalleri endişe vericidir (Somuncuoğlu, 2009: 7).

Öte yandan küresel kriz nedeniyle birçok yatırım projesi askıya alındığından yatırım malları ithalatı ve ayrıca petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle yıl sonunda cari açık gemicilik ve turizmdeki gelir kaybına neden olmuştur. Yunanistan İstatistik Kurumu verileri incelendiğinde 2009 yılındaki daralmanın nedenleri arasında tüketim harcamalarındaki düşüş, azalan sabit yatırımlar ve daralan dış ticaretin yer aldığı görülmektedir. Özel tüketimdeki daralma 2009'da % 1.8 olmuştur. Sabit yatırımlar 2007 yılındaki % 8.4'lük artıştan sonra 2008 yılında % 7.4 düşmüş ve bu gerileme 2009'da devam ederek % 20'leri aşmıştır.

Tablo 3: GSYİH Bileşenlerinde Değişim Oranları (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nihai tüketim	5,2	2,4	3,5	1,4	3,9	3,9	2,4	0,4
Sabit sermaye yatırım	1,3	17	0,1	-3,6	8,1	9,6	-5,3	-13,4
Mal ve hizmet ihracatı	-8,4	3,5	13,9	4,2	10,9	3,1	2,2	-18,1
Mal ve hizmet ithalatı	-1,3	3,4	3,3	1,4	9,7	6,7	-4,4	-14,1
GSYİH	3,4	5,6	4,9	2,9	4,5	4,0	2,9	-2,0

Kaynak: Yunanistan İstatistik Kurumu, (2009), Economist Intelligence Unit & Eurostat and National Statistical Service; Ministry Of Economy and Finance ; Bank Of Greece and IMF Staff Estimates.

Yunan İstatistik Kurumu verilerine göre kişi başı gelir Yunanistan'da 20,000 Euro civarındadır ve 2009 yılı itibariyle kişi başı gelir sıralaması açısından AB içinde Yunanistan 15. sırada yer almıştır. Satın alma gücü paritesine göre değerlendirme yapıldığında 2009 yılında kişi başı GSYİH; Euro Stat verilerine göre 24,300 Euro; Dünya Bankası verilerine göre ise 33,000 dolardan fazladır.

Tablo 4: Cari Fiyatlarla Kişi Başı Gelir (Euro)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GSYİH	12,48	13,37	14,25	15,64	16,79	17,59	18,88	20,23	21,28	21,09
GSMH	12,52	13,46	14,29	15,55	16,67	17,3	18,47	19,64	20,58	20,51

Kaynak: Yunanistan İstatistik Kurumu, (2009), Economist Intelligence Unit & Eurostat and National Statistical Service; Ministry Of Economy and Finance ; Bank Of Greece and IMF Staff Estimates.

Seçilmiş AB ülkelerinin kişi başı GSYİH verilerine bakıldığında, ele alınan 9 AB üyesi ülkeler arasında en yüksek hasıla değerine sahip ülke 2007 yılında İngiltere iken, 2008 ve 2009 yıllarında Fransa en yüksek hasılaya sahip ülke olmuştur. Yunanistan'ın bu yıllar arasında GSYİH değerinde dalgalanmalar olmuş, 2007-2009 yılları arasında 6. sırada yer almıştır. Ancak küresel krizin başlangıcı olan 2008 yılında ülkede kişi başı hasıla 32000 \$ iken 2009 yılında bu hasıla 29000 \$ düzeyine inmiştir.

Tablo 5: AB Ülkelerinde Kişibaşı GSYİH (\$)

	2007	2008	2009
Fransa	41877	46016	39922
Almanya	40392	44660	37307
İngiltere	46041	43785	32798
İtalya	35963	38996	33253
İspanya	32088	35331	30251
YUNANİSTAN	28057	32005	29043
Slovenya	23511	27149	24181
Portekiz	21109	22997	19624
Bulgaristan	5186	6857	6823

Kaynak: IMF, World Economic Outlook Database, April 2009. (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/index.aspx>, (Erişim Tarihi. 15.03.2011).

Öte yandan dışa açık bir ekonomiye sahip olan Yunanistan'da, devletin ekonomide önemli aktör olma pozisyonu sürdürmüştür. 1970'lerde gösterilen düşük büyüme oranlarının nedeni olarak kamu sektörünün ekonomide geniş biçimde yer alması gösterilmiştir. Devlet, 1990'lı yılların başlarına kadar savunma sanayi, hava ve demir yolları, rafineriler ve sanayi sektöründe etkin bir rol almıştır. Ancak 1998 yılında Avrupa Para Birliği'ne katılım

çerçevesinde kapsamlı bir özelleştirme programına girilmiştir. Sanayinin çoğu, Selanik ve Atina'da toplanmıştır. Kuzey bölgelerinde ve Ege adalarındaki altyapı yetersizliği hükümetin merkeziyetçiliği azaltma ve yerel yönetimleri güçlendirme çabalarını engellemiştir. Kamunun özel sektörü örnek alarak yeniden yapılanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2004–2009 arasında yaklaşık 7.5 Milyar Euro tutarındaki özelleştirmeye (% 75'i yabancı sermaye tarafından satın alınmıştır) rağmen devlet hala çok büyük bir işveren konumundadır.

Yunanistan'da özelleştirme programları ile birlikte yabancı sermaye girişi artmıştır. Yunan İstatistik Kurumu verilerine göre 2006 yılındaki doğrudan yabancı sermaye yatırımı Yunanistan tarihinde en yüksek sermaye girişinin olduğu yıldır. 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla 3 ve 2.4 Milyar Euro yabancı sermaye girişi olmuş ve 2009 sonu itibarıyla Yunanistan'daki doğrudan yabancı sermaye stoku 45 Milyar Euro'ya yaklaşmıştır (Çapanoğlu, 2010: 1).

Yunanistan AB'nin ortak dış gümrük vergisi uygulamasını, ortak tarım, ulaşım politikasını ve eşya, emek ve sermayenin serbest dolaşımı konusundaki direktifleri kabul etmiştir. AB üyeleri ile ticaret vergiye tabi değildir. Tarım ürünlerinde ise çeşitli tavizler uygulanmaktadır. Diğer ülkeler için tarım ürünlerinde vergi oranı ürüne göre değişirken sanayi mallarında gümrük vergisi oranı ürünün %5-7' sidir. Genel olarak vergiler hammaddelerde düşük olmasına rağmen tekstilde yüksektir. Ayrıca gümrük vergisine ek olarak toplamı %1'den daha az oranda çeşitli vergiler mevcuttur. Kişisel gelir vergisi oranları düzelmeye başlamıştır. 2004 yılı itibarıyla gelir vergisi oranları %5 ile %40 arasında değişmektedir. Kurumlar vergisi genel oranı ise %35'tir (İstanbul Sanayi Odası, 2008).

Tablo 6: Yunanistan'da Kişisel Gelir Vergisi oranları

Vergi %	Kazanç(euro)
5	1-8400
15	8401-13400
30	13401-23400
40	23401 ve üstü

Kaynak: www.worldwidetax.com, (Erişim Tarihi: 15.01.2011).

Büyüme, İşsizlik ve Enflasyon

Yunanistan izlenen yıllar itibarıyla büyümede yakalanan % 4.0 ortalaması ile Euro bölgesindeki ülkeler arasındaki en yüksek büyüme oranını yakalamıştır. 2004 yılındaki % 4.9'luk büyüme son 7 yıl içindeki en yüksek büyüme oranı olarak gösterilmiştir.

Tablo 7: Büyüme, Enflasyon ve İşsizlik Oranları

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Büyüme (%)	4.9	2.9	4.5	4.2	1,1	-2.6	-4.0
İşsizlik	-	-	8,9	8,3	7,7	9,4	14,8
Enflasyon	3,0	3,5	3,2	2,9	4,1	1,2	4,6

Kaynaklar: Yunanistan İstatistik Kurumu (2009), Economist Intelligence Unit & Eurostat and National Statistical Service; Ministry Of Economy and Finance ; Bank Of Greece and IMF Staff Estimates.

1990’larda mali istikrar politikalarının yoğunlaşması ekonomik büyümenin ivme kazanmasında etkili olmuş, öyle ki 1996- 2005 yılları arasında Avrupa ülkelerinin büyüme oranlarını yakalamıştır. Ancak finans kesiminde kontrolsüz genişleyen kredi açığı ekonominin zayıf olan yapısını güçsüzleştirmiştir. Bunun sonucunda büyüme performansının düşmesi, artan işsizlikle birlikte yüksek enflasyon kaçınılmaz olmuştur (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011: 137)

İşsizlik oranı 2006 yılından sonra 2008 kriz yılına kadar bir azalma göstermiş olsa da krizin başlangıcıyla birlikte işsizlikte belirgin bir şekilde artış görülmüştür. Özellikle 2008’ de işsizliğin artışa geçtiği yıl oran %7,7 olmuş, izleyen yıllarda sırasıyla % 9,4 ve %11,8 olmuştur. Ülkede uygulanan sıkı mali politikalar sonrası kamu kurum ve kuruluşlarına memur ve işçi alımları durdurulmuş özel sektörde birçok kuruluşun iflas noktasına gelmesi işyerlerinin kapanması işsizliğin artmasında etkili olmuştur.

Yunanistan’da 2010 yılı aralık ayı itibariyle işsizlik oranı %14,8 olmuştur. Ülkede çalışan nüfus ise 4 milyon 230 bin kişi düzeyindedir. İşsizlikteki artışın özellikle 15-24 yaş aralığında olduğu, 2009 yılında bu yaş aralığında işsizlik oranı %28,9 iken 2010 yılında aynı yaş aralığında oran % 39’a tırmanmıştır (www.bloomberght.com, Erişim Tarihi 09.03.2011).

Çalışanların işsiz kaldıkları sektörler çoğunlukla imalat ve hizmetler sektörüdür. Öte yandan turizm kampanyalarının yapılamaz olması ile serbest çalışanların krizden direk etkilenecekleri endişesi de güncelliğini korumaktadır (Karantinos,2009, Erişim Tarihi: 07.03.2011).

Ekonomik krizler emek piyasası açısından oldukça vahim bir durum yaratmakta, bu vahamet karşısında emekçilerin, hatta sermaye dışı tüm kesimlerin kriz karşısında davranış bozukluğu sergilemesine yoksulluğun yaygınlaşmasına ve derinleşmesine de yol açmaktadır (Johnston, 2008: 225-235). Dolayısıyla, Yunanistan’da benzeri bir durumla karşı karşıya kalmıştır.

Yunanistan iş gücü piyasası zayıf, rekabetçi olmayan aynı zamanda fırsatçı yanlarının ortaya konulmadığı bir durum sergilemektedir. Kurumsal yapının zayıflığı ve pazarların regüle edilmesi için, her şeyden önce Yunanistan işgücü pazarında geçmiş yıllardan buyana

işsizliğin neden olduğu faktörlerin tespit edilmediği, hükümetlerce kamu borçlarının artışına izin verildiği ve mali genişlemenin olduğu 1980 ve sonrası yapının geride bırakılması gerektiği anlaşılmıştır. (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011: 136). İşsizlik oranındaki artışta genç nüfusun düşük kapasitesi, özellikle genç kadın nüfusunun rolü dikkat çekmektedir (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011: 138)

Ekonominin emek arz cephesinde hareketliliğin düşük olması ve ilk kez işgücü piyasasına girenler arasında uyumun olmadığı da görülmektedir. Çalışanların verimliliğinin düşüklüğü çalışma deneyimlerine haiz olmamaları işgücü piyasasının işlerliğini de azaltmıştır. İş arayanlar bu yüzden yeni iş alanlarını tercih etmemiştir (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011: 140)

Öte yandan Yunanistan işgücü piyasası katı bir yapıya sahip ve emeği koruma mevzuatının (EPL) oldukça sert olduğu görülmektedir. 2010 yazının sonunda hazırlanan program tarafından alınan bazı önlemlere kadar Yunanistan işgücü piyasası OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında oransal olarak işgücü piyasasının katı yapısının ortalamanın çok üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011: 142).

Yunanistan'da tedirginliği artıran bir diğer gelişim ise 2008 'in başlarında enflasyondaki artış eğilimidir. Nitekim 2008 ilk iki çeyreğinde açıklanan enflasyon rakamları da hükümetin hedeflerinin çok üzerinde gerçekleşmiştir. Ancak bu dönemden sonra gerek petrol gerekse emtia fiyatları resesyon endişesi ile durulmuş ve fiyat artışlarında korkulan olmamıştır. Açıklanan geçici verilere göre 2008 enflasyonu % 4.1 olmuştur. Onu izleyen yıllarda %1.2 ve % 4.6 şeklinde gerçekleşmiştir (Yunanistan İstatistik Kurumu, 2009).

Dış Ticaret, Borç Stoku ve Bütçe Dengesi

Yunanistan'ın toplam ihracatı 2006 yılında 20,3 milyar dolar iken, 2007 yılında 23,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Yunanistan'ın toplam ithalatı ise 2006 yılında 64,6 milyar dolar olarak 2007 yılında 80,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret hacminde de yıllar itibariyle sürekli bir artış görülmüştür. 2006 yılında 84,9 milyar dolar olan dış ticaret hacmi 2007 yılında 104,5 milyar dolar ve 2008 yılında 123 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 8: Yunanistan'ın Dış Ticareti (milyar \$)

	2004	2005	2006	2007	2008
İHRACAT	15,7	17,7	20,3	23,9	29,1b
İTHALAT	47,4	52	64,6	80,7	93,9b
DENGE	-31,7	-34,3	-44,3	-56,8	64,80b
HACİM	63,1	69,7	84,9	104,5	123b

Kaynaklar: EIU. The Economist Intelligence Unit, Country Report, Greece, January; The EIU Country Report, Greece July 2009 www.countryanalysis.eiu.com/country_reports.html, (Erişim Tarihi: 20.01.2011)

Ödemeler dengesi göstergelerine göre ithalatının üçte biri oranındaki ihracatıyla Yunanistan, mal ticaretinde büyük yapısal açığa sahiptir. Başlıca ihraç ürünleri, gıda ürünleri, ham pamuk, tütün, hazır giyim dahil tekstil, kimyasallar, yarı işlenmiş mineraller, metal ürünler, çimento ve rafine edilmiş petrol ürünleridir. Son yıllarda plastik ürünleri, elektrikli aletler, iletişim cihazları ve eczacılık ürünleri ihracatında artış görülmektedir. Yunanistan, enerjisi ihtiyacının büyük bir kısmını, bazı gıda maddelerini, hemen hemen tüm taşımacılık teçhizatını, makinelerinin ve elektrik aletlerinin çoğunu ithal etmektedir. 1980'li yıllarda AB Yunanistan'ın ihracatında 3/5 ve ithalatında 2/3 paya sahip iken son yıllarda bu durum özellikle ihracat alanında Balkan ve Doğu Avrupa ülkeleri lehine değişmeye başlamıştır. AB'nin son genişlemesi sonrasında, Yunanistan'ın ihracatına bakıldığı zaman; Almanya 2,7 milyar dolar değer ve toplamda %11,5 oranı ile birinci sırada yer almaktadır. Almanya'nın ardından 2,5 milyar dolar ithalatı ve %10,7'lik payı ile İtalya ikinci sırada gelmektedir.

Tablo 9: Dış Ticaretin Dağılımı- 1000 dolar (%)

İHRACAT	TUTAR	%	İTHALAT	TUTAR	%
ALMANYA	2,741,191	11,5	ALMANYA	9751280	12,8
İTALYA	2,526,065	10,7	İTALYA	8877471	11,6
KIBRIS	1,524,038	6,4	KIBRIS	4290518	5,6
BULGARİSTAN	1,521,303	6,4	BULGARİSTAN	4222237	5,5
İNGİLTERE	1,277,831	5,4	İNGİLTERE	3930294	5

Kaynak: The Economist Intelligence Unit (2010), Country Report, Greece, January.

Öte yandan Yunanistan 16 AB üyesi ülkenin dahil olduğu Euro bölgesinde geçerli ve Avrupa Birliği ortak para birimi olan Euro'ya geçişini 2001 yılında gerçekleştirmiştir. Ancak Yunanistan 2001'de Euro bölgesine katılmadan önce, ülkedeki bütçe açığını küçük göstererek yüzde 3'ün altında bildirmiş ve bu uygulamayı takip eden yıllarda da sürdürmüştür. Ayrıca Goldman Sachs gibi yatırım bankalarının “cross-currency basis swaps” türev enstrümanlarını kullanarak Yunanistan'ın (ve diğerlerinin) gerçek borç yüklerinin ne kadar olduğunu Eurostat gibi istatistik kurumlarından saklamaya yardımcı olduğu daha sonraki zamanlarda ortaya çıkmıştır (Balzi, 2008). Dolayısıyla, Yunanistan'ın Euro bölgesine girmek için gerekli olan ekonomik kriterleri gerçekleştirilmeden Euro alanına girdiği söylenebilir

(<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/greece-admits-deficit-figures-were-fudged-to-secure-euro-entry-533389.html>, Erişim Tarihi: 24.02.2011).

Yunanistan için aslında ekonomik kriz yabancı bir kavram değildir. Euro alanına girdikten sonra düşen faiz oranları Yunan hükümetini, borçların finansmanında yeni borçlara sırtını dayamasını kolaylaştırmıştır. Kendini Euro bölgesinde güvende hisseden Yunanistan mali bütçe kontrolünü ve kamu harcamalarını gevşek tutarken diğer taraftan vergi gelirlerinde ciddi bir artış gerçekleştirememiştir.

Yunanistan'da kamu borç stokunun GSYİH'ya oranı son on yıldır % 90 seviyelerinin üzerinde seyretmiştir. 2009 sonunda 275 Milyar Euro'ya ulaşmıştır. Diğer taraftan son olarak uluslararası derecelendirme kuruluşlarının yaptığı not indirimi Yunanistan'ın borçlanma maliyetinin daha da artmasına neden olmuştur. Borç yükü GSYH'ın yüzde 120'si yani 300 milyar Euro olmuştur. Yunanistan'a verilen destek ise 110 milyar Euro düzeyinde gerçekleşmiştir ki bu tutar GSYH'sının yüzde 44'ü, borç stokunun ise yüzde 37'sini oluşturmuştur. 2009 yılı sonunda kamu borç stokunun GSYİH'ya oranı % 114.6'ya ulaşmış 2010 yılı içinde borç stokunun GSYİH'ya oranı ise %120 düzeyinde gerçekleşmiştir. Özel sektörünün toplam dış borcu ise 100 Milyar euro düzeyine ulaşmıştır ([www.http://edition.cnn.com/2010/BUSINESS/02/10/greek.debt.qanda/index.html#](http://edition.cnn.com/2010/BUSINESS/02/10/greek.debt.qanda/index.html#), Eğilmez, 2010, Erişim Tarihi: 01.02.2011).

Tablo 10: Cari Açık ve Kamu Borç Stoku (*)

Dönemler	2005	2006	2007	2008	2009
Cari Açık (Milyar Euro)	-12.7	-23.6	-32.4	-34.8	-26.7
Cari Açık (Milyar \$)	-17.9	-29.7	-44.4	-51.4	-37.2
Cari Açık / GSYİH	-6.4	-11.1	-14.2	-14.4	-11.2
Konsolide Kamu Borç Stoku (Milyar Euro)	195.3	204.4	216.4	237.2	-272.3
Konsolide Kamu Borç Stoku / GSYİH	98.8	95.9	95.6	99.2	114.6

Kaynak: Yunanistan Merkez Bankası, (*)Veriler (www.bankofgreece.gr/Pages/en/other/AdvSearch.aspx?k=greece%20fiscal, Erişim Tarihi: 23.03.2011). İnternet adresinden edinilerek oluşturulmuştur.

2009 yılı bütçesi açıklanan verilere göre yaklaşık 30 Milyar Euro açık vermiştir. Merkez Bankası verilerine göre 2009 yılında gelirler toplamı 55.5 Milyar Euro iken giderler yaklaşık 12.5 Milyarı faiz ödemeleri olmak üzere 84.8 Milyar Euro olmuştur. Yunanistan

parlamentosunda 2010 bütçesi ise; 62.2 Milyar Euro gelir, 84.7 Milyar Euro gider ve 22.5 Milyar Euro açık şeklinde onaylanmıştır.

Tablo 11: Bütçe Rakamları (*)

	Milyar Euro					GSYİH'nın Yüzdesi				
	2006	2007	2008	2009	2010(t)	2006	2007	2008	2009	2010(t)
Giderler	60.7	67.2	74.9	84.8	84.7	28.5	29.4	30.2	30.4	30
Gelirler	52.5	56.7	60.3	55.5	62.2	24.6	24.8	25.7	26.9	27.5
Bütçe Açığı	8.2	10.5	14.6	29.4	22.5	3.9	4.6	6.1	12.2	9.2

Kaynak: Yunanistan Merkez Bankası, (*)Veriler, www.bankofgreece.gr/Pages/en/other/AdvSearch.aspx?k=greece%20fiscal, (Erişim Tarihi: 23.03.2011). İnternet adresinden edinilerek oluşturulmuştur.

Öte yandan Yunanistan dışında İngiltere, İrlanda, İspanya yüksek bütçe açıklarının yanı sıra üye ülkeler arasında en fazla kamu borcuna sahip ülkelerdir. Mevcut durum üzerine IMF tarafından Euro bölgesindeki ülkelerin uluslararası bütçe koordinasyonunu gerektirecek yeni bir sisteme yönelik yeni adımların atılması gerektiği yönünde bir teklif gerçekleşmiş, yaşanmakta olan ve piyasaları altüst eden krizin tekrarını önlemek için üye ülkelerin kendi aralarında kısa vadeli mali transferler yapmaları ciddi bir önlem niteliğinde olacağı vurgulanmıştır. Yunanistan gibi AB' nin diğer ülkelerindeki bütçe açıklarındaki artışın nedenleri arasında vergi hasılatının yüksek olduğu konut ve inşaat sektöründe görülen daralma gösterilmektedir. Bu ülkelerde yaşanan kredi genişlemesi, varlık fiyatlarındaki artış kriz öncesi dönemde bütçe gelirlerini arttırmış ancak yaşanan kriz kredilerde daralmaya ve varlık fiyatlarında düşüşe neden olmuştur. Bu durum ise bu ülkeleri yüksek bütçe açıklarıyla karşı karşıya bırakmıştır. Yüksek bütçe açıkları kamu sektöründeki borçları da arttırmış krize karşı önlem niteliğinde sorunlu bankalara yapılan sermaye transferleri ve garantilerin hibe edilmesi de yine kamu borçlarının artmasında etkili olmuştur (Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2010: 7).

Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan 2010 yılının ikinci yarısı tahminlerini içeren rapora göre 27 Avrupa ülkesinin ortalama bütçe açığının rekor bir seviye ile GSYH'nin %7,2'sine ulaşacağı borç stokunun ise GSYH'nin %80'i civarında olacağı öngörülmüştür (European Commission, 2010, Erişim Tarihi: 30.12.2010). Aynı raporda iyileşmenin karşısındaki temel riskin ise krizin kaynağı olarak kabul edilen finans piyasalarındaki belirsizlik olduğu belirtilmiştir.

Tablo 12: Euro Bölgesi ve AB ülkeleri Rakamları

Euro area 16		2006	2007	2008	2009
Kamu-Açığı/+Fazlası	Milyon Euro	-112,048	-55,723	-181,176	-565,111
Kamu Harcamaları	% GSYH	46,7	46,0	46,8	50,7
Kamu Gelirleri	% GSYH	45,3	45,4	44,9	44,4
Kamu Borçları	Milyon Euro	5,842,888	5,940,433	6,424,615	7,062,625

Euro area 27		2006	2007	2008	2009
Kamu-Açığı/+Fazlası	Milyon Euro	-167,687	-103,584	-285,685	-801,866
Kamu Harcamaları	% GSYH	46,3	45,7	46,9	50,7
Kamu Gelirleri	% GSYH	44,9	44,9	44,6	44,0
Kamu Borçları	Milyon Euro	7,172,706	7,265,256	7,697,027	8,690,304

Kaynak: Eurostat (http://Epp.Eurostat.Ec.Europa.Eu/Cache/Ity_Public/2-22042010-bp/en/2-22042010-bp-en.pdf), (Erişim Tarihi: 03.04.2011).

Yukarıdaki tabloda Euro'nun tek para birimi olarak kullanıldığı 16 ülke ve 27 AB üyesi ülkenin son dört yıla ait rakamları incelendiğinde 2009 yılında Euro ülkelerinde %-6,3 olarak gerçekleşen bütçe açığı oranı 27 üye ülkenin ortalamasında ise %-6,8 olarak gerçekleşmiştir. Borç oranı ise Euro ülkeleri toplamında %78,7 oranında gerçekleşirken; tüm AB ülkelerinde ise %73,6 oranına ulaşmıştır.

Bu tablo karşısında 2009 Ocak ayında Yunanistan genel seçimlerinin ardından hükümetin değişimi sonrasında mali istikrarsızlığın yeniden inşası için ekonomi politikası disiplin altına alınmaya çalışılmıştır.

1- Mali planda, ilk olarak vergilerde artış ve kamu harcamalarını azaltma hedeflenmiştir. 2010 yılında beklenen büyüme oranı ile gerçekleşen büyüme oranı arasındaki açığın fazla olması harcamaların kısılmasına etki eden önemli bir neden olmuştur. Bu politikalar gelişmiş diğer ülkelerin ekonomi politikalarının da yeniden gözden geçirilmesi gerektiği gerçeğini tekrar ortaya koymuştur.

2- Nominal borç oranlarının vadeleri de uzatılmıştır. Ancak kamusal borç yükünün azaltılabilmesi için yeni kaynak arayışı, diğer ülkelerinde aynı kısıt içerisinde bulunmaları krizi iyice - derinleştirmiştir.

3. Taahhütlerin yerine getirilmemesi, güvensizlik durumunun ortaya çıkardığı psikolojik davranışlar, risk priminin artmasına ve satışların cesaretlenmesine neden olan

faktörler giderilmeye çalışılmıştır. Borçların uzun vadeye yayılabilmeleri sorunu mali istikrar politikaları ile aşılmaya çalışılmıştır (Buiter, 2010: 9)

Yunanistan Ekonomisinin Sektörel Durumu

Krizin kuşkusuz tarım, sanayi ve daha çok hizmetler sektöründe yansımaları olmuştur. Yunanistan bir sanayi ülkesi değildir. Asıl gelirini hizmetler sektöründen (turizm, deniz taşımacılığı, mali sektör gibi) elde etmektedir. Bu tür hizmet gelirleri de büyük ölçüde diğer ülkelerin talebine bağlı bulunmaktadır. Yani dünyada ticaret belirli bir gelişme gösteremezken Yunanistan'ın deniz taşımacılığından, turizmden gelir elde etmesi yeterli olmamaktadır.

Tablo 13: GSYİH –Sektörler (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tarım	5.7	5.1	5.1	4.1	3.8	3.3	3.5
Sanayi	12.7	13.1	13.4	13.7	13.3	13.6	14.6
Hizmetler	81.6	81.8	81.5	82.2	82.9	83.1	81.9

Kaynak: Eurostat, http://Epp.Eurostat.Ec.Europa.Eu/Cache/Ity_Public/2-22042010-bp/en/2-22042010-bp-en.pdf, (Erişim Tarihi: 03.04.2011)

Tarım Sektörü

Dağlık arazisi nedeniyle ülke topraklarının yalnızca %26,2'si işlenmektedir ve işlenmekte olan toprakların ise ancak %42'si sulanabilmektedir. Yunanistan birçok mahsulde kendi kendine yeten bir ülkedir fakat bazı tahılları, kendisine gerekli et ve mandıra ürünlerinin geniş bir bölümünü ithal etmektedir. Endüstriyel şeftali üretiminde lider ülkelerden biridir ve domates üretiminde en üst sırayı almaktadır. Ülkenin diğer önemli mahsulleri tütün, pamuk ve şekerpancarıdır. Yunanistan balıkçılık filosu, daha eski ve küçük teknelerden komisyon almayan AB programlarının avantajlarından yararlanabilmeleri için 1990'ların ortalarında küçültülmüştür. Balıkçılık filosu son on yılın sonlarında tekrar büyüyerek 1998 yılında 8143 tekneye ulaşmış, ancak bu sayı 1999 yılında tekrar azaltılarak 7716'ya ve 2000 yılında 7627'ye indirilmiştir. Yunanistan, balık çiftçiliğinde Avrupa'da üretimin yaklaşık yarısını karşılamaktadır ve lider konumundadır. Yunanistan'da tarım, ormancılık ve balıkçılığın GSYİH'ye katkısı son yıllarda azalmıştır. (<http://www.igeme.org.tr>, Erişim Tarihi: 16.01.2011). Tablo 13'de gibi GSYİH bileşenleri incelendiğinde 2009 yılına kadar son 5 yılda tarım sektörünün payının yıllar itibari ile azalma eğimi gösterdiği görülmektedir. Ancak 2009 sonunda tarım sektörünün GSYİH içindeki payı küçük bir artışla bir artışla % 3.5 düzeyine ulaşmıştır.

Sanayi Sektörü

Yunanistan'da diğer AB üyesi ülkelere oranla sanayinin ekonomideki payı daha sınırlıdır. Bu pay son 5 yıl içinde % 13'ler seviyesinde seyretmeye devam etmektedir. 2006 yılında sanayinin (enerji dahil, inşaat hariç) GSMH içindeki payı AB resmi istatistiklerine göre % 13.7 olmuştur. Bu pay 2009 yılında % 14.5 şeklinde gerçekleşmiştir. Yunanistan'ın üretim sektörü Avrupa standartlarına göre daha küçüktür ve 2004 yılında GSYİH'nin %14,2'si olarak hesaplanmıştır. Sektörün GSYİH'ye olan katkısı son yıllarda düşme eğilimi göstermişse de sektör hala ihracatta çok önemli yer tutmaktadır. İmalatçı firmaların geneli küçük aile işletmeleridir. Yunanistan Ulusal İstatistik Hizmetlerinin (NSSG) en son yaptığı sanayi araştırmasında listelenen 144. 717 kuruluşun %92,5'i on kişiden az işçiyle ve yalnızca %0,5'i 100'den fazla işçiyle çalışmaktadır. En geniş ve genel olarak en karlı sektör özellikle hammaddelerini yerel kaynaklardan sağlayan yiyecek, içecek ve tütün gibi tüketim malları sanayidir. Giyecek ve ayakkabı endüstrisinde, düşük ücretli Asya ve Doğu Avrupa ülkeleriyle yapılan rekabet nedeniyle son yıllarda gerileme görülmüştür. Bazı Yunan şirketleri, özellikle giyim sektöründe çalışanlar, iş yoğunluklarını Balkan ülkeleriyle sınırlandırmıştır. 1980'lerde Avrupa ile artan ekonomik ilişkiler sonucu, 1950'li ve 1960'lı yıllarda kurulan düşük teknolojiyle çalışan ve daha çok ithalata dayanan sanayi şirketlerinin sayısı azalmıştır. Üreticiler, artan ücret maliyetleri sebebiyle, daha yüksek katma değer sağlayan malların araştırmasına girmiştir (www.statistics.gr, Erişim Tarihi: 05.12.2010, Konya Ticaret Odası, 2009: 16)

Hizmetler Sektörü

Yunanistan'da hizmetler sektörünün GSYİH'ye katkısı çoğu gelişmiş ülkede olduğu gibi önemli yer tutmaktadır. Hizmetler sektörünün düşük katma değerli yapısı finansal sistemin 1990'lı yıllarda modernizasyonu ile değişmiştir. Turizm, gemicilik, finans, inşaat ve telekom sektörün en önemli kalemleridir. İnşaat dahil hizmetler sektörünün GSYİH içindeki payı son 10 yıldır % 80 seviyelerinin üzerinde seyretmektedir. 2008 yılında % 83.1'e ulaşan hizmetler sektörünün GSYİH içindeki payı 2009'da % 81.9 olmuştur. Yunanistan'da özellikle turizm toplam milli gelirden önemli paya sahiptir ve ülkenin döviz gelirleri için hayati önem taşımaktadır. Finans sektörünün büyümesi ve telekom pazarının serbestleştirilmesi ile ulaştırma ve iletişim sektörlerinin önemi artmıştır. Ulaştırma sektörü GSYİH içindeki payı son 10 yılda %70 seviyesinin üzerinde seyretmiştir.

Yunanistan'da Kriz Yönetimi, Kurtarma Politikaları ve Sağlanan Mali Kaynaklar

Son 80 yılda, bir başka ifade ile 1929'daki büyük buhrandan sonra yaşanan en büyük ekonomik krize iktidardayken yakalanan YDP lideri Kostas Karamanlis, krizle mücadele için hükümetin gerekli kararları almasına karşın daha cesur adımlar atılmasının şart olduğunu ve yeni kararların her kesime fedakarlık yükleyeceğini belirtmiştir. Karamanlis uygulanacak program için güvenoyuna ihtiyaç olduğu gerekçesiyle ve partisinin, etkileri hızla görülmeye başlanan ekonomik krizin sorumluluğunu daha fazla taşıyamayacak duruma gelmesiyle erken genel seçim kararı almıştır.

4 Ekim 2009'da yapılan seçimlerde PASOK iki dönem sonra beklentilerin de üzerinde (% 43.9) oy alarak 160 milletvekili ile tek başına iktidar olmuştur. Seçimlerden önce Karamanlis tarafından % 6.1 olarak açıklanan bütçe açık oranının PASOK tarafından % 12.7 olarak revize edilmesi ve merkezi hükümet konsolide borç stokunun 275 Milyar Euro'ya bir başka ifade ile GSYİH'nin % 114.6'sına ulaşması tüm dünyanın dikkatini bir anda Yunanistan'a çekmiştir (IMF Country Report:2010).

2009 yılının son çeyreğinde gelişmiş ülke ekonomilerinin durgunluktan çıkış sinyalleri vermesinin hatta krizle mücadelede etkin olarak kullanılan faizlerde 2010 yılının ikinci yarısından itibaren artışa gidilebileceğinin konuşulduğu günlerde, Yunanistan ekonomisine ait açıklanan veriler yeni bir krizin tetikleyicisi olabileceğine ilişkin kaygıları artırmıştır. Ayrıca geçmişte Avrupa Birliği'nin istatistik kurumu Euro Stat'la bir kaç kez karşı karşıya gelen Yunanistan'ın Ekim 2009'da açıkladığı verilere politik müdahale olduğunun anlaşılması üzerine; ülkenin istatistiklerinin güvenilirliği çok daha ciddi şekilde sorgulanmaya başlanmıştır. Yunanistan ekonomisinin yapısal zaaflarından kaynaklanan bütçe, borç, kamu harcamaları, sosyal güvenlik reformu, kamu teşekküllerinin bütçe üzerindeki yükü, yabancı sermaye ilgisizliği, işgücü maliyetleri gibi parametrelere ilişkin çekinceler ekonomistler tarafından uzunca bir süre dile getirilmiştir. AB'den gelen fonlar ve sübvansiyonlarla palyatif çözümler yaratıldığını ve popülist politikalarla yapısal değişimlerin sürekli ertelendiğini ifade eden bu kesim 2009 sonunda ülkenin kaçınılmaz olan krizle nihayet yüz yüze kaldığını ve geçmiş uyarılarında ne kadar haklı olduklarını iddia etmiştir (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 42).

Küresel kriz nedeniyle birçok üye ülke Maastricht kriterini karşılayamamakla birlikte Yunanistan'da ulaşılan borç oranı son yılların en yüksek rakamıdır. Borcun GSYİH'ya oranının % 120'ye dayanmasıyla ortaya tüm AB üyesi ülkeleri sıkıntıya düşüren bir tablo çıkmış ve Yunanistan'ın sıkı bir biçimde denetim altına alınmasını gerektirmiştir. Bir önceki

hükümet istatistiklerle oynadığı gerekçesiyle suçlanmış bu krizin atlatılması için toplumun tüm kesimlerinin gelir seviyesine göre belirli fedakârlıklara katlanmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan 2010 yılı bütçe yasası ile 2010–2013 dönemine ilişkin gözden geçirilmiş istikrar ve ekonomik büyüme programının hayata geçirileceği ve 2012 sonunda bütçe açığının % 3'e düşürüleceği açıklanmıştır. Maliye Bakanı Papakonstantinou alınacak tedbirlerle 2010 yılı sonunda 4 puanlık bir düzeltme beklediklerini belirtmiştir. Başbakan Papandreu tarafından açıklanan tedbirler uluslararası kuruluşlar ve kredi derecelendirme kuruluşları tarafından genel olarak olumlu bulunmuştur. Ancak sosyal reaksiyonlarının hızı ve şiddeti ile bilinen Yunanistan'da, fedakârlık beklenen halkın nasıl bir tepki vereceği ve bu tedbirlerin siyasi kararlılıkla sürdürülüp sürdürülemeyeceği ayrı bir soru işareti olarak kaygı uyandırmıştır. Nitekim ülkenin içinde bulunduğu krize rağmen kuzey Yunanistan'daki çiftçilerin fedakarlık bir yana destek primi talebiyle traktörlerini kullanarak yaklaşık bir ay kadar Bulgaristan geçişi dahil ulaşımı engellemeleri bunun bir göstergesi olmuştur. Yunanistan'ın ekonomi alanında önemli sorunlarından bir diğeri de kayıt dışı ekonominin büyüklüğüdür. Euro Bölgesinde kayıt dışı ekonominin toplam GSYİH içindeki oranı % 10 civarında seyrederken Yunanistan'da bu oranın % 30'dan az olmadığı düşünülmektedir (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 49).

2009 yılında uluslararası derecelendirme kuruluşlarının not indirimi ile ülkenin borçlanma maliyetleri artması ile petrol fiyatlarında yaşanan yükselme, net enerji ithalatçısı olan Yunanistan'da 60 milyar dolar cari açık vermesine neden olmuştur (Somuncuoğlu, 2009: 7).

Bu gelişmeler sonucunda Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch Ekim ayında Yunanistan'ın "A" olan kredi notunu "A-"ye düşürmüştür. Kurumun bu kararında, hükümetin bütçe açığının GSYİH'ya oranına yönelik beklentisini iki katına revize etmesi etkili olmuştur. Yine aynı ay içerisinde bütçe açığı oranı bir kez daha revize edilmiş ve yüzde 12,7 olarak belirlenmiştir. Kasım 2009'da ise yeni hükümet, sunduğu son 2010 bütçe tasarısında, mali durumu düzeltmek amacıyla bütçe açığının, GSYİH'ya oranını yüzde 9,1'e düşürme hedefi koymuştur. Bununla birlikte, 2009'daki yüzde 113,4 olan kamu borç stokunun GSYİH'ya oranının, 2010'da yüzde 120'ye çıkmıştır. Ancak, AB'nin aynı göstergeler için yaptığı tahminler çok daha kötümserdir. Hükümetin bu çabasına rağmen piyasalardaki kaygının giderilmesi yeterli olmamış ve ülkenin risk primi artmıştır. Fitch Yunanistan'da mali kuruluşların ve politika çerçevesinin güvenilirliğinin zayıf olması ve kamu finansmanında orta vadeli görünüme ilişkin kaygılar nedeniyle Aralık ayında, ikinci bir indirimle ülkenin kredi notunu "BBB+" seviyesine indirirken, not görünümünü de negatif olarak belirlemiştir. Fitch'i

diğer kredi derecelendirme kuruluşları takip etmiştir (İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Odası, 2010: 1).

Nitekim Standard & Poor's 8 ve 16 Aralık 2009 tarihinde Yunanistan'ın kredi notunu "A-"den, "BBB+"ya*** düşürmüştür (Standard&Poor's, 2010, Erişim tarihi:08.03.2011).

Moody's ise kredi notunu bir kademe düşürerek "A2" seviyesinden, "A1"e çekmiştir. Not indirimi yapan derecelendirme kuruluşları hükümetin alacağı kararları ve daha da önemlisi uygulayıp uygulamayacağını takip edeceklerini belirterek her an yeni bir not indirimine de gidebileceklerinin sinyallerini vermiştir. 23 Aralık 2009 tarihinde Moody's biraz daha ileri giderek Portekiz ve Yunanistan'ın borçlarını ödeme konusunda hızlı davranmaması halinde ekonomilerinin durağanlaşacağını ifade etmiştir. Yunanistan hazinesinin finansman ihtiyacı için gerekli borçlanmanın maliyeti artmış; 2009 sonunda Alman ve Yunan tahvilleri arasındaki fark 400 baz puanlara varacak şekilde dalgalanma göstermiştir (İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Odası, 2010: 2).

Tablo 14: Seçilmiş bazı ülkelerin kredi notları

ÜLKELER	2004	2010	Moody's	S&P
İrlanda	AAA	AA+	A1	AA
İtalya	AA	AA-	A	AA
San Marino	AA	AA-	Baa	AA
İzlanda	AA-	BBB-	Baa3	BBB-
Estonya	A	BBB+	A1	A-
Macaristan	A-	BBB	Baa1	BBB
Letonya	A-	BB+	Baa3	BB
Litvanya	A-	BBB	Baa1	BBB
Yunanistan	A-	BBB	A2	BBB

Kaynak: İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Odası, 2010, s. 2.

S&P's notları kendi içinde (-) ve (+) ile alt kategorilere ayırmaktadır. BB ya da 60 üzeri değerlendirme yatırım yapılabilir olarak kabul edilmektedir. Derecelendirmeler ülkenin makroekonomik finansal ve politik çeşitli yerel değişkenlerden oluşmakla birlikte dış krizlere olan hassasiyeti de dikkate almaktadır. Derecelendirme tek bir işlem, kuruluş veya ülke için yapılabilmektedir. Ölçüm sırasında geçmişe yönelik 15–20 yıllık bir veri tabanı kullanılmaktadır (Çalışkan, 2010: 10).

Öte yandan Yunanistan'ın içinde bulunduğu sıkıntılar ve açıklanan istikrar önlemleri para piyasalarında Euro 'nun değerinde ciddi bir düşüşe neden olmuştur. Yunanistan'ın boyutlarında olmamakla beraber yaşanan bütçe ve borç sorununun diğer bazı Euro alanı ve AB ülkelerinde de olması gerçeği piyasaları olumsuz etkilemiş, doların değerinin Euro karşısında yükselmesine neden olmuştur.

Yunanistan'ın Euro alanı üyesi olarak Maastricht kriterlerine tabi olması nedeniyle borç yükünün azaltılmasında para birimini devalüe etme ya da faiz oranlarını düşürme gibi yollara başvuramamıştır. Çünkü faiz oranları Avrupa Merkez Bankası tarafından belirlenmektedir.

Yunanistan'ın uygulayacağı sıkı para ve maliye politikası ile ekonomiyi rayına oturtması bu nedenlerden ötürü kolay değildir. Ayrıca alınacak önlemlerin kamuoyunun tepkisini çekmesi ve sosyal huzursuzluklar yaratması riski de bulunmaktadır ki son dönemde yaşanan gelişmeler bu durumu doğrulamaktadır.

Yunanistan'ın borçlarını ödeyememe durumuna düşmesi diğer mali yapısı zayıf ülkelerde borçlanma faiz oranının aşırı yükselmesine sebep olarak borç tablosunun daha kötüye gitmesine neden olmuştur. Finansal sorun yaşayan ülkelerin menkul kıymetlerini ve geri ödenmeyen kredilerini elinde bulunduran ülkelerin kayıp yaşaması bütün finansal sistem ve AB genelinde zincirleme olarak sarsıcı etki yaratabileceği düşüncesinin yayılmasına yol açmıştır (www.news.com, Erişim Tarihi:03.07.2010).

Euro Bölgesi'ne girebilmek için ekonomik göstergeleriyle oynadığı ortaya çıkan Yunanistan'ı denetim altına almak isteyen Avrupa komisyonu, İstatistik Kurumu Euro Stat'a üye ülkelerin yayımladığı istatistikleri denetleme yetkisi vermek için harekete geçmiştir. Ekonomik verilerini çarpıttığı gerekçesiyle Avrupa Birliği tarafından güvenilirliği sorgulanan Yunanistan, yeni bir olayla daha gündeme gelmiştir. Ülkenin 2001'de AB'ye üye olduktan sonra uluslar arası finans kurumu Goldman Sachs'ın aracı olduğu karmaşık bir swap sistemi kullanarak ülkeye döviz ticareti gibi gösterilen yüklü tutarda kredi temin ettiği ve bu şekilde borçlarını gizlemek suretiyle kamu açıklarını AB istikrar ve büyüme paktı'nın öngördüğü limitin altında tutarak kurallara yakalanmadan gücünün üzerinde harcama yaptığı ortaya çıkmıştır (Çapanoğlu, 2010: 1).

Yunanistan hükümeti, istikrar ve büyüme paktı kuralları çerçevesinde sunması gereken ve aynı zamanda içinde bulunduğu krizden çıkış önlemlerini içeren istikrar programını 15 Ocak'ta Avrupa Komisyonu'na sunmuştur. Bütçe açığının GSYİH'ya oranının 2010 yılında 4 puan düşüşle % 8,7'ye, 2011'de %5,6'ya, 2012'de %2,8'e ve 2013'te %2'ye düşürme planı çerçevesinde, harcamalarda kısıntı ve vergi gelirlerini artıracak önlemler belirlenmiştir. Kamu borç oranını sırasıyla 2010 yılında GDP'nin %120,4'üne, 2011 yılında % 120,6'sına, 2012 yılında GDP'nin %117,7'sine ve 2013 yılında ise %113,4'üne indirmeyi amaçlamaktadır. Milli gelirin azalan büyümesini 2010 da %-4 olan büyüklüğünü artıya çevirip ivme kazandırmak için 2011 yılında %1,5 2012 yılında % 1,9 ve 2013 yılında %2,5 olması amaçlanmıştır (Oxford Analytica, 2010, Erişim Tarihi 05.03.2011).

Önlemler paketine ilave olarak akaryakıt vergi oranının arttırılması, emeklilik yaş sınırının yükseltilmesi, kamu harcamalarında kesinti, Başbakan ve Milletvekilleri de dahil olmak üzere kamu kesiminde 2010 yılında zam yapılmaması ve işe alımların askıya alınması, tüm maaşlarda tavan sınırının getirilmesi gibi politikalar öngörülmüştür. Avrupa Komisyonu ve AB liderleri Yunanistan'ın programını desteklediklerini açıklamıştır. Ancak planın etkin biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla sıkı gözetim önlemleri alınmasının gereği üzerinde durulmuştur. Komisyon Yunanistan'ın istikrar programına ilişkin değerlendirmesinde bütçe açığının öngörülen hedeflere çekilebilmesi için tavsiyelerde bulunmuştur. Bu kapsamda kamu yönetiminin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak kapsamlı yapısal reformların gerçekleştirilmesi, sosyal güvenlik ve sağlık reformu, işgücü piyasasının iyileştirilmesi, bankacılık ve finans piyasalarının istikrara kavuşturulması gibi önlemler öngörülmüştür. Yunanistan'ın kamu mali yönetimi ve kontrolünü ciddi şekilde ele alması ve yeniden düzenlemesi, etkinlik, şeffaflık ve güvenilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Diğer yandan, ülkenin sosyal güvenlik sistemi harcamalarının bütçedeki payı diğer AB ülkelerine göre oldukça yüksek düzeyde seyretmektedir. Kamu borçlarının uzun vadeli çevrilebilirliğinin sağlanması için sosyal güvenlik sisteminin yaşlanan nüfusun getirdiği sosyal güvenlik yükünün de göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesi ve sağlık harcamalarının denetim altına alınması da önemli bir gereklilik olarak görülmektedir.

Faiz politikalarını Avrupa Merkez Bankasından bağımsız olarak belirleme şansı olmayan Karamanlis hükümeti, 20 Aralık 2008'de 28 Milyar Euro'luk bir ekonomik destek paketi açıklamıştır. Bankaların riskli kredileri ve piyasanın canlandırılması için kullanılacak paketle, daralan iç talebin artırılması ve banka-şirket iflaslarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Hükümetin aldığı bir diğer tedbir ise mevduat hesaplarına 100 bin Euro'ya kadar garanti getirilmesi, ödenemeyen konut ve araba kredilerinde 10 bin Euro olan haciz sınırının 20 bin Euro'ya yükseltilmesi alınan diğer başlıca tedbirler olmuştur. Bununla birlikte Yeni Demokrasi Partisi (YDP) ile Panhelenik Sosyalist Hareket (PASOK) arasında süregelen rekabet ülkenin ihtiyaç duyduğu reformların özellikle vergi reformunun sürekli ertelenmesine yol açmıştır.

AB politikacıları tarafından Yunanistan için önerilen rol modeli İrlanda olmuştur. İrlanda 2009'da %12,5 düzeyinde olan bütçe açığını 2014 yılında %2,9'a çekebilmek için kamu kesimi ücretlerini %5 ila %15 arasında düşürmüştü, sosyal refah harcamalarında ve diğer kamu harcamalarında kesintiye gitmiştir. Harcamalarda yapılan bu sert kesintiler, piyasaların güvenini AB yardımı olmaksızın yeniden tesis ettiklerinden övgüyle karşılanmıştır. Buna

karşın, bu durum Yunanistan'daki krizin yayılma etkileri sonrası spekülâtorlerin daha yüksek faiz talep etmelerini engelleyememiştir (Onaran, 2010, Erişim Tarihi, 26.02.2010).

Yunanistan'ı kurtarmak için önde gelen Euro ülkeleri bir kredi sepeti hazırlamıştır. Bunun en büyük donörleri Almanya, Fransa ve İtalya olmuştur (<http://www.eubusiness.com/news-eu/greece-economy.43y>, Erişim Tarihi: 04.04.2011).

Alınan karara göre, Mali Yardım Paketinden bir Euro ülkesinin yararlandırılması için tüm Euro ülkelerinin ortak karar vermesi gerekecektir. Bunun yanında Avrupa'da bazı çevrelerce, Yunanistan'ın kendi eliyle başına getirdiği bu sorunu yine kendisinin baş etmesi gerektiği, muhtemel bir kurtarma planının diğer AB ülkeleri için de kötü örnek olacağı iddia edilmiştir. Özellikle Alman basını, Yunanistan'ı, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmediği gerekçesiyle eleştirmiştir.

Öte yandan Yunanistan hükümeti tüm finansman ihtiyacına rağmen 2010 yılı başlarında Almanya, Fransa veya diğer AB üyesi ülkelere ve IMF den borç almak gibi bir niyetleri olmadığını, ülkeyi ziyaret eden IMF heyetinden de böyle bir talepte bulunmadıklarını sık sık dile getirmiş ve IMF'den ancak yapılması öngörülen vergi reformu ile ilgili teknik destek isteyebileceklerini açıklamıştır. Ancak bu istek Almanya olmak üzere AB; Euro bölgesinden bir ülkenin IMF'den borç para almasının Euro'nun prestijinin sarsılması anlamına geldiğini ve kabul edilemez olduğu şeklinde sert bir şekilde dile eleştirilmiştir. Bu açıklamalara rağmen Euro'nun değer kaybının önüne geçilememiş ve Euro, Amerikan Doları karşısında son altı ayın en düşük seviyelerine gerilemiştir. Bu süreçte çarpıcı olan, mali entegrasyonun en başarılı kurumu olan Euro Zone'da yaşanan sorunların çözümü için AB tarafından çok detaylı kaleme alınan anlaşmaların içerisinde kriz yönetim stratejisinin bulunmamasıdır (Somuncuoğlu, 2009).

2010 yılında en az 50 Milyar Euro dış kaynağa ihtiyacı olan Yunanistan 25 Ocak tarihinde 5 yıl vadeli bir tahvil ihracı gerçekleştirmiştir. 25 Milyar Euro talep gelen söz konusu ihalede Yunanistan 8 Milyar Euro değerinde tahvil ihraç etmiştir. Tahvil ihracına gelen talep nedeniyle 2010 yılı borç finansmanında sorun yaşanmayacağı ve krizin atlatılacağına ilişkin düzelen moraller şubat ayı ortalarından itibaren yeniden bozulmuştur (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010:43).

Yunanistan krizi, bir yandan ülkenin bütçe açığını ve kamu borcunu azaltmaya yönelik istikrar önlemlerini kararlı bir şekilde uygulaması ile çözülmeye çalışırken, bu çabaların başarısı için gerekli dış desteğin önemli bir bölümünün AB tarafından karşılanmasına çok uzun tartışmalardan sonra, nihayet 25 Mart 2010 tarihinde yapılan AB Zirvesinde, - Almanya'nın isteksiz tutumuna karşın- karar verilmiştir. 11 Nisan 2010'da AB ekonomi ve

maliye bakanları, 25 Mart'da alınan ilke kararını temel alarak, Yunanistan'a 30 milyar Euro tutarında bir yardım sağlama üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Ardından Avrupa Birliği ve IMF Yunanistan'ı içinde bulunduğu mali krizden çıkabilmek için gerekli kaynağı sağlayacak anlaşmayı imzalamıştır. Yardım paketine ilişkin anlaşmanın içeriği ve yardım miktarı 2 Mayıs 2010 tarihindeki Euro grup toplantısında Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası (AMB), IMF ve Yunan yetkililer tarafından karara bağlanmıştır. Anlaşmaya varılan yardım paketi ile Yunanistan'a üç yıl içinde 110 milyar Euro mali yardım yapılacağı tespit edilmiştir. Böylelikle, Euro alanı ülkeleri 30 milyar Euro'su ilk yıl içinde olmak üzere toplamda 80 milyar Euro'ya kadar Yunanistan'a karşılıklı kredi vermeye söz vermiştir. Geri kalan 30 milyar Euro'nun da IMF tarafından karşılanması öngörülmüştür.

Söz konusu yardım planı ile Yunanistan'ın zayıflayan güvenilirliğinin iyileştirilmesi ve Euro Alanı'nın istikrarının yeniden sağlanması hedeflenmiştir. Yardım paketi gereğince Yunanistan'ın, Euro Alanı ülkelerden aldığı yardım miktarını yüzde beşe yakın bir faiz oranı ile geri ödemekle yükümlü olacağı tespit edilmiştir. Avrupa komisyonu'nun ekonomik ve mali işlerden sorumlu üyesi Olli Rehn sağlanacak mali yardım fonunda ödemelerin Yunanistan'ın yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde yapılacağını ve ayrıca ülkenin durumunun üç aylık raporlarla sürekli izleneceğini belirtmiştir Komisyon yetkilileri IMF'nin de kendi değerlendirmesini yapacağını fakat iki kurumun değerlendirmelerinde görüş birliği aranacağını ve bir sonraki kredi diliminin serbest bırakılması için birlikte onay verileceğini belirtmiştir. Üç yılda dilimler halinde tamamlanacak kredilendirme 2013 Aralık ayında son bulacaktır. Yunanistan aldığı kredinin geri ödemesini 31 Aralık 2016 tarihine kadar gerçekleştirecektir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2010, Erişim Tarihi, 20.02.2011).

Ayrıca AB Yapısal Fonları 4. Paketinde Yunanistan'a 2007–2013 arasında yaklaşık 21 Milyar Euro ayrılmıştır. Ancak Yunanistan gerek hükümet, gerekse özel sektörden AB normlarına uygun proje geliştiremediği için bu fonların tamamını kullanamamıştır (Yunanistan İstatistik Kurumu, 2009).

Kamu sektöründe çalışanlara ödenen maaşlar, enflasyonla mücadelede ve finansal istikrarın sağlanması en önemli problemlerden birisi olarak görülmeye devam etmektedir. 2010 yılında ülkedeki kriz nedeniyle önce maaşlara zam yapılmayacağı açıklanmış, ardından maaş ve primlerde kesintilere gidilmiştir. Yunanistan'ın 2008 içinde 6.7 Milyar Euro'su AB Komisyonu tarafından onaylanan 8 Milyar Euro kaynağı çeşitli projelerin finansmanında kullanması öngörülmüştür. Son iki yıldır mal ve hizmet ihracatındaki artışın devam edeceği ve bunlara turizm ve deniz taşımacılığından elde edilen gelirlerdeki artış beklentisi bir diğer etken olarak görülmektedir. Ekonomi ve Maliye Bakanlığınca yatırım teşvik mevzuatı da

dahil olmak üzere devam eden yapısal reformların ekonomik büyümeye pozitif katkısı beklenmektedir. 2008 başında yapılan projeksiyonlarda özel tüketimde % 3.5, kamu harcamalarında % 0.7, yatırım harcamalarında % 10.5; ihracat ve ithalatta % 7.5 büyüme öngörülmüştür.

Kamu yatırımlarında tarafsızlık ön planda olmak koşuluyla öncelikli olan alanları planlamak ve bütçe içerisinde tasarrufları artırmak temel hedef olmuştur. Öte yandan ekonomi yönetimi tarafından kamu yatırımlarının finansal yönünün güçlendirilmesi ve yeniden düzenlenerek Avrupa parasal birliği tarafından fonlanması süreci hızlandırılmıştır. Yunanistan'ın yatırımlarının artıramamasının nedeni Avrupa Birliği ülkeleri içinde en yüksek harcama yapan ülke olmasıdır. Orta vadede askeri programların mali konsolidasyona katkı sağlaması için uzun vadeye yayılması planlanmıştır. Aynı vadede tasarruf programları için emeklilik ve genel sağlık sigortası reformunda bu sürece katkı sağlayacağı kurumsal düzenlemeler yerine getirilmiştir. (European Economy Occasional Papers, 2011: 30)

Ayrıca banka mevduat hesapları çıkarılan kanunla 100.000 Euro'ya kadar garanti altına alınmıştır. Banka başına geçerli kanun maddesi ile örneğin 500,000 Euro'sunu beş ayrı banka mevduatında eşit olarak tutan gerçek kişilerin tasarruflarının tamamını garanti altına alınmıştır. Bunlara ek olarak;

- Ödenmeyen kredilerden dolayı ev ve araba hacizleri için daha önce 10.000 Euro olan sınır 20.000 Euro'ya yükseltilmiş,
- Hükümet bankaların daha önce verdikleri krediler için uyguladıkları faiz oranlarının değiştirilmemesi için gerekli yasal düzenlemeleri yapma kararı almıştır.
- Piyasadaki nakit darlığını gidermeye yönelik olarak, bankalara 28 milyar Euro yardım paketi yasa ile onaylanmıştır.
- En son yapılan AB Ecofin toplantısında Yunanistan'da KDV'nin düşürülmemesi bunun yerine kamu harcamalarında artışa gidilmesi tavsiye edilmiştir.
- Esnaflar kendi aralarında yaptıkları görüşmeler sonucunda fiyat indirimlerine yönelmiştir. Kredi kartı kullanımında düşüş yaşanırken, nakit ödemelerde ciddi indirimler yapılmıştır. Ayrıca, mağaza çalışma saatlerinde yeni düzenlemelere gidilmiştir.
- İhracat yapan şirketlere bir yıl süre ile 10 milyon Euro tutarında özel destek programı uygulama kararı alınmıştır. Bu destek şirketlerin uluslararası pazarlarda ürün ve hizmetlerini tanıtmaya yönelik (fuarlara katılım, reklam vs.) oluşturulan olağan dışı bir programdır.
- Yunan İhracatı Geliştirme Merkezi (HEPO) 2009 yılı süresince ihracatçıların birlikte katıldıkları veya düzenledikleri fuar, ticaret ve alım heyeti ve kongre-seminer gibi etkinliklere

azami % 70 oranında olmak üzere katkı sağlanması planlanmıştır. Bu bağlamda HEPO bütçesinin ilgili kalemindeki ödenek 9 Milyon Euro'dan 16 Milyon Euro'ya çıkarılmıştır.

- Yurtdışında gerçekleşen etkinlikleri desteklemeye yönelik 3 milyon Euro tutarında ayrı bir bütçe onaylanmıştır. Bütçe üretim, turizm, kültür, yatırım ve yabancı sermaye alanlarında tanıtım amaçlı olarak kullanılacak ve yurtdışında önemli ticaret ve tüketim merkezlerinde gerçekleşecek olan etkinlikler Ekonomi, Kültür ve Turizm Bakanlıklarının koordinasyonunda yürütülmesine karar verilmiştir.

- Dış ticaretin ve özellikle ihracatın seyrini takip etmeye yönelik özel bir komite kurulmasına karar verilmiş ve Komite'nin kriz süresince Milli İhracat Kurulu çerçevesinde faaliyet göstermesi ve iki ayda bir toplanması kararlaştırılmıştır.

- HEPO'nun ihracat stratejisi gözden geçirilecek ve konjonktürün gerektirdiği şekilde revize edilecektir. Bu kapsamda HEPO'nun etkinlikleri, krizden en az etkileneyeği düşünülen Çin, Birleşik Arap Emirlikleri ile Yunan ürünlerinin mevcut durumda en çok satıldığı Almanya, ABD, Romanya, Bulgaristan, İngiltere ve Rusya gibi ülkelerde yoğunlaşması planlanmıştır. Ayrıca, sektör odaklı tanıtım ve reklamlara ağırlık verilmesi hedeflenmiştir.

- Dış rekabete en fazla açık olan ve krizden önemli derecede etkilenen sektörler destek verilecektir.

- Yunan İhracatı Geliştirme Merkezi HEPO ile Yatırım Ajansı Invest in Greece arasında geniş ve senkronize bir işbirliği başlatılmıştır.

- Otomotiv sektöründe yaşanan durgunluğun önüne geçmek için ÖTV'de 4 ay süreyle otomobillerin özelliklerine göre % 20 ila % 50 oranında indirimle gidilmesi, şeklinde önlemler alınmıştır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 76).

Bunlara ek olarak; Yunanistan'da PASOK Hükümeti krizden çıkış için şu önlemleri almıştır:

1. KİT yöneticilerinin maaşlarının yüzde 50 indirilerek, yönetim kurulu üyelerinin sayısının azaltılması,
2. Devlet memurları maaşlarında tavanın 2000 Euro'yla sınırlanması,
3. Sosyal güvenlik ve askeri harcamalarda yüzde 10 kesinti yapılması,
4. Yunan Turizm Teşkilatı'nın yurtdışı bürolarının 1/3'nün kapatılması,
5. Gayrimenkullerden alınan vergiler artırılması,
6. Polis teşkilatında vergi kaçakçılığıyla mücadele için özel tim oluşturulması,
7. Limanların özelleştirilmesine hız verilmesi.
8. Kamu çalışanlarının maaşlarından kesinti yapılması,

9. KDV oranlarının artırılması (Yüzde 4.5, yüzde 5'e, yüzde 9, yüzde 10'a, yüzde 19 olan KDV'nin yüzde 21'e yükseltilmesi),

10. Ödeneklerde yüzde 12 kesinti yapılması,

11. Emekli maaşlarının 2010 yılı süresince dondurulması,

12. Akaryakıt fiyatlarının 3 ila 8 cent arasında yükseltilmesidir (Lynn, 2011: 220, Berberakis www.milliyet.com.tr, Erişim Tarihi: 20.01.2011).

Yunanistan'daki kemer sıkma politikasıyla başbakan, bakanlar ve milletvekilleri de dahil olmak üzere, yüksek ücret alan memurların maaşları dondurulmuştur. Emekliye ayrılan her 5 kamu personeline karşılık bir kişinin işe alınması, 12 bin Euro'nun üzerindeki kazançlardan yüzde 18 ile 40 arasında vergi getirilmesi, kilise varlıklarının dahi vergilendirilmesi öngörülmüştür. Bu sıkı politikalar ekonomik aktivitelerin şiddetle kınanmasına ve ulusal reaksiyonun artmasına neden olmuştur (Grozdev, 2010, Erişim Tarihi: 07.03.2011).

Öte yandan 2010 yılı vadesi gelmiş borçların değerinin 54 milyar Euro'ya ulaşması ile borç seviyesi sınırı aşmıştır. Kamu açığı, yıllardır aşırı harcama yüzünden ucuz kredi ve finansal reformları yerine getirmedeki başarısızlık kredi oranının faiziyle artmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın her yıl ortalama 40 milyar Euro yeniden finanse etme çabası olmuştur. Yunanistan yüksek faiz maliyetlerini ödemeyebilmesi için bütçenin değerinin GDP'ye oranı % 14 olması gerekir. IMF ve Avrupa birliği üç yıllığına 110 milyar Euro şartlı destek vermiştir (www.agd.gov.sg, Erişim Tarihi: 04.03.2011).

Tablo 15: Yunanistan Kurtarma Paketine Yardım Sağlayan Kuruluş ve Ülkeler

ÜLKELER VEYA KURULUŞLAR	İMİF	ALMANYA	FRANSA	İTALYA	İSPANYA	HOLLANDA	BELÇİKA	PORTEKİZ	İRLANDA	DİĞERLERİ
MALİ KAYNAK MİLYARE URO	30	22,4	16,8	14,7	9,8	4,8	3	2,1	1,3	5,1

Kaynak: (www.agd.gov.sg, Erişim Tarihi: 04.03.2011).

Yunanistan Kurtarma Paketine Yardım Sağlayan Kuruluş ve Ülkeler Tablo 15'te belirtilmiştir. IMF tarafından Nisan 2013 yılına kadar Yunanistan'a verilmesi planlanan mali yardımın toplam tutarı 30 milyar Euro'dur. IMF tarafından bugüne kadar 14.6 milyar Euro

kaynak sağlanmıştır. Avrupa Birliği içerisinde yardım sağlayan ũlkelerden en yũksek yardımı 22.4 milyar Euro ile Almanya yapmıştır.

Öte yandan yapılması planlanan yapısal reformlar; kurumsal dũzenlemeler, sektörel dũzenlemeler, ihracat atakları, iř çevresi ve işçi pazarlarına yönelik olarak hedeflenmiştir. Sektörel dũzenlemelerle turizm sektörünün kalkınmasına katkı sağlayacak yeni rekabetçi piyasalara ulaşabilmesi, taşımacılığın geliştirilmesi ve maliyetlerin azaltılması hedeflenmiştir. Mali ayarlama desteğiyle hũkũmetin ve mali kurumların gũlenmesi amaçlanmıştır. Gelir yönetimi reformu ise başarılı ve istikrarlı finansal sektör yönetimi ödeme ve likit sistemin gũvenliđini arttırmak noktasında Yunan bankalarının likit sistemlerinin gũvenliđinin devam etmesini sağlayacak yasa kabul edilmiştir (IMF Country Report, 2010: 98-128).

Yunanistan ile yapılan stand-by anlaşması sonrasında her bir görüş sonrası sağlanan kaynaklar Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16: Yunanistan; Stand- By Anlaşması Altında Aşama ve Kullandırmalar

Görüş	Kullanılabilir Tarih	Faaliyet	Alınan Milyon SDR	Alınan Yüzde Pay	Toplam Ödemeler Milyar Euro
	10 Mayıs 2010	SBA Yönetiminde	4805,9	583,9	5,5
İlk Görüş	30 Ağustos 2010	İlk Görüş Tamamlanması Haziran 2010 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	2162,7	262,8	2,5
İkinci Görüş	30 Kasım 2010	İlk Görüş Tamamlanması Eylül 2010 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	2162,7	262,8	2,5
Üçüncü Görüş	28 Şubat 2011	İlk Görüş Tamamlanması Aralık 2010 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	3604,5	438,0	4,1
Dördüncü Görüş	30 Mayıs 2011	İlk Görüş Tamamlanması Mart 2011 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	2883,6	350,4	3,3
Beşinci Görüş	30 Ağustos 2011	İlk Görüş Tamamlanması Haziran 2011 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	1922,4	233,6	2,2
Altıncı Görüş	30 Kasım 2011	İlk Görüş Tamamlanması Eylül 2011 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	1201,5	146,0	1,4
Yedinci Görüş	28 Şubat 2012	İlk Görüş Tamamlanması Aralık 2011 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	2403,0	292,0	2,7
Sekizinci Görüş	30 Mayıs 2012	İlk Görüş Tamamlanması Mart 2012 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	1441,8	175,2	1,6
Dokuzuncu Görüş	30 Ağustos 2012	İlk Görüş Tamamlanması Haziran 2012 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	1441,8	175,2	1,6
Onuncu Görüş	30 Kasım 2012	İlk Görüş Tamamlanması Eylül 2012 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	480,6	58,4	0,5
Onbirinci Görüş	28 Şubat 2013	İlk Görüş Tamamlanması Aralık 2012 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	1441,8	175,2	1,6
Onikinci Görüş	28 Nisan 2013	İlk Görüş Tamamlanması Mart 2013 Performans Kriteri yerine Getirme Şartı	480,6	58,4	0,5
Toplam			26.432,9	3.211,8	30,0

Kaynak: IMF Country Report, (2010), IMF Staff Projection, Greece Second Review Under The Stand-By Arrangement-Staff Report; Press Release On The Executive Board Discussion and Statement By The Executive Director For Greece, Washington: 57-58.

Bütçe açığı ve dış borcuna bağlı olarak karşı karşıya kaldığı ekonomik krizle mücadelede AB ve IMF'nin sağladığı 110 milyar Euro ile Yunanistan'ın iflastan kurtarılmasının ardından , 17 ülkenin zirve toplantısından 110 milyar Euro'luk kredinin geri ödemesinin 7,5 yıla geciktirilmesine ve faiz oranının da yüzde 5,2'den yüzde 4,2'ye

düşürülmesine ilişkin karar çıkmıştır. Bu karar sonrasında Yunanistan'ın 6 milyar Euro'dan fazla kazancı olmuştur. Öte yandan AB'nin, üye ülkeleri Yunanistan benzeri krizden koruyarak, garanti ve destek mekanizması kurmayı amaçlayan 440 milyar Euro'luk yardım paketine, 2013 yılından sonra 500 milyar Euro'luk bir kaynak daha ilave edilecektir. Oluşturulan dev paketten sağlanacak kaynakla üye ülkelerin tahvilleri de satın alınabilecektir. Böylece krizle mücadelede bir koruma şemsiyesi oluşturulmuştur. Bu şekilde piyasaların fırsatçılık yapmasının da önüne geçilmesi planlanmıştır (www.turkishgreeknews.org/tr, Erişim Tarihi:12.03.2011).

Yardım paketi desteği sonrasında Yunanistan'ın piyasalarda yeterli güvenilirliği sağlaması halinde, ülkenin tekrar piyasalardan borçlanabileceği ümit edilmiştir. Hatta Yunanistan'ın taahhütlerini yerine getirebilirse kredi derecelendirme kuruluşlarının aşamalı olarak Yunanistan'ın kredi notunu yükselteceği ve böylece ülkenin elverişli faiz oranlarıyla piyasalardan borçlanması sağlanacağı düşünülmüştür (www.ikv.org.tr, Erişim Tarihi: 29.06.2010). Öyle ki Yunanistan'ın yapısal problemleri aşacak ve büyümeyi sağlayacak reformları gerçekleştirmesi varsayımından yola çıkarak içinde bulunduğu krizi bir fırsata dönüştürebileceğine ilişkin görüşler dahi ileri sürülmüştür (Rodrik, 1996: 9-41; Drazen and Easterly, 2001: 129-157).

Ancak borçların yeniden yapılandırılmasına imkan tanınacak şartların oluşmaması, ekonomik büyümenin yeniden sağlanamaması, kurtarma operasyonunun zamanında yapılmamasına bağlı olarak Yunanistan ile birlikte diğer AB ülkeleri zora girmiş bunun üzerine yeni bir kurtarma operasyonuna gereksinme doğmuştur. Bu kurtarma operasyonunun hazırlanacağı zirve öncesinde Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile Almanya Başbakanı Angela Merkel'in bir araya gelmesi ile zirveden çıkacak kararların temeli oluşturulmuştur. Taslak metne göre, Avrupa Atina'ya kontrollü bir şekilde iflasa da izin verdi. Böylece bankalardan yeni vergiler almadan, borç takasları ve Yunan tahvilleri geri alınarak iflasın kontrolü sağlanacak. Ayrıca Euro Bölgesi'nin kurtarma fonu olarak kabul edilen AB Finansal İstikrar Fonu (EFSF), Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'e düşük faiz ve daha uzun vadelerle kredi vermeye devam edecek. EFSF'nin Euro Bölgesi'nde AB/IMF kurtarma fonu kapsamında olmayan ülkelere de herhangi bir krizle karşı karşıya kalmalarını önlemek amacıyla kredi hatlarının açılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda açıklanan kararlar Yunanistan'a yönelik olsa da borç krizi yaşayan İrlanda ve Portekiz'in yanı sıra krizin sıçramasından endişe edilen İtalya ve İspanya'yı da yakından ilgilendirmektedir.

Avrupa'yı sarsan borç sorununun ele alındığı ve Euro bölgesi maliye bakanlarının katıldığı 21.06.2011'de Lüksemburg'da yapılan zirveden çıkan kurtarma paketine göre ortak

para birimlerini istikrara kavuşturmak ve borç krizindeki Yunanistan'ı kurtarmak için toplam 159 milyar Euro büyüklüğünde yeni bir borç paketi üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Ancak AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso, tarafından “Yeni Marshall Planı” olarak nitelendirilen Yunanistan'a ikinci yardım paketi yeni kemer sıkma ve özelleştirme politikalarına hız kesmeden devam etmesini istemektedir. Atina'nın hem ikinci kurtarma paketinden faydalanabilmek, hem de ilk paketin gelecek ay verilmesi planlanan 12 milyar Euro'luk kısmını alabilmesi için harcamalarında 28 milyar dolarlık kesintiye gitmesi gerekmektedir. Yeni planın Yunanistan'a 2014 sonuna kadar kaynak sağlaması beklenmektedir.

Öte yandan bankalar da kurtarma paketine 50 milyar Euro'ya yakın katkıda bulunacaktır. Bu miktarın 37 milyar Euro'su ellerinde Yunan tahvilleri bulunan bankaların 'gönüllü' katkısı, 12 milyar Euro'luk kısmı ise borç itfasından oluşacaktır. Gönüllü katkı, Yunan tahvillerini 30 yıla kadar vadeli yeni tahvillerle değiştirmek, faiz indirimi veya tahvilleri Yunanistan'a ucuza geri satmak şeklinde gerçekleştirilebilir. Bankaların bu yolla Yunanistan'ın 3 yılda 54 milyar Euro, 2020 sonunda ise 135 milyar Euro kazançlı çıkması hedeflenmiştir.

İkinci yardım paketinde Almanya Başbakanı Angela Merkel'in, pakete özel alacaklıların da katılması ve bankaların ellerindeki Yunan tahvillerinin değerinin kırılması konularındaki ısrarcı tutumu ile bir kez daha sözünü geçirmeyi başardığı söylenebilir.

Yunanistan'ın borçlarını kendi başına ödeyebilecek hale gelmesinin çok uzun bir süre alacağı ayrıca Euro Bölgesi'ndeki İrlanda, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin mali risklerinin sürdüğü bir ortamda Yunanistan'a soluklanmak için zaman kazandırmaktan öteye geçemeyecektir.

Çünkü gerek Yunanistan gerekse AB'nin diğer ülkelerinde mali istikrar konusunda farklı düzenlemeler yapılmasına rağmen, bu düzenlemeler bir anlam ifade etmemekte aksine potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır (Otero and Panagiotidis, 2008). Mevcut finans sistemi devam ettiği sürece Euro bölgesi ekonomisinde uzun vadeli istikrar için tehlike süreç ve küresel finansal krizin yükü ağırlaşarak devam edecektir. Dolayısıyla krizin Euro bölgesinde yayılmasında Avrupa parasal ve mali politikaları büyük rol oynamaktadır. (www.assignmenthelpexperts.com/sample/Report-Homework-Help-Sample.pdf, Erişim Tarihi: 28.03.2011).

Avrupa Parasal Birliği'nde Ortak para politikası üye ülkeler arasında ekonomi politikalarının birbirine yakınsaması için tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir (www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp655.pdf, Erişim Tarihi: 20.05.2011). Birlik

içerisinde para politikası Avrupa Merkez Bankası tarafından uygulanmakta iken maliye politikaları ise ülke hükümetlerince belirlenmektedir (Senn, 1999: 338-382). Avrupa Parasal Birliği para politikalarının izlenmesinde üye ülkeler için ortak yükümlülük taşıırken aynı zamanda ana hedef olan fiyat istikrarının sağlanabilmesi için merkez bankasının gerekliliği önem kazanmıştır. Ayrıca üye ülkelerin tam üyelikleri için bazı makro ekonomik değerleri ortak bir seviyeye yakınsamaları istenmiştir. Bunun altında yatan neden ülkelerde olabilecek bir konjonktürel istikrarsızlığın diğer ülkelere yansımaları engelleyecek bir yapı oluşturmaktır. Birlik içinde ortak para biriminin avantajları kadar dezavantajları da vardır. Euro bölgesinde Avrupa merkez bankası kararıyla enflasyon oranlarındaki artışın azaltılmaya çalışılmasında kuşkusuz ortak para birimi, kolektif davranmayı sağlamıştır. 1997-2000 yılları arasında bir çok üye ülke deneyimi Yunanistan gibi İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Hollanda ve Euro bölgesinin tamamında enflasyon farklılığının azaldığı görülmüştür. (Siedschlog, 2008: www.suerf.org/download/studies/study20083.pdf, Erişim Tarihi: 01.06.2011). Öte yandan Parasal birlik içinde üye ülkelerin farklı para birimi yerine ortak para birimi kullanmaları para politikasında bağımsızlığı ortadan kaldırmıştır. Avrupa bölgesinde ekonomik alanda tek para biriminin oluşumu sağlandıktan sonra Yunanistan'ın para politikasını kendi başına uygulayamaması bu krizin Yunanistan açısından derinleşmesine neden olmuştur (Edirisuriya, 2010).

Yunanistan da olduğu gibi Euro bölgesindeki diğer ülkelerde de finansal krizin yayılmasında ortak para politikası birimi olan Euro'yu kullanmaları ve ülkelerin sorunlarını çözme konusunda bağımsız para politikası uygulayamamaları etkili olmaktadır.

Tüm bu gelişmeler Avrupa Para Birliği'nin kuruluş aşamasında yetkililer tarafından da belirtildiği üzere, tek bir para birimi oluşumunun asla salt bir ekonomik karar olarak değerlendirilemeyeceğini ve parasal birliğin geleceğinin siyasi bütünleşme yönünde atılacak adımlara da bağlı olacağını göstermektedir. Nitekim AB üyesi ülkelerde yaşanmakta olan ekonomik krizde uygulanan ekonomi politikalarından elde edilen sonuçlar, Avrupa Birliği'nin nihai hedefi olan siyasi birliği gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği yönünde de önemli bir test olacaktır.

Sonuç

Yunanistan gerek küresel finans krizinin gerekse de kamu sektörü borç yükünün tetiklediği krizle karşı karşıyadır. Aslında Yunan kamu sektörü finansman açıkları uzunca bir süredir bilinen bir olgu. Yunanistan'ın yanı sıra Portekiz, İrlanda ve İspanya kamu sektörü borç yüklerinin de sorunlu olduğu biliniyor. Kamu borçlanması diğer AB ülkelerinde olduğu

gibi Yunanistan'da da sermayenin birikim krizinin, kamu maliyesi krizine çevrilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Yunanistan'ın şu anda içinde bulunduğu ekonomik krizin hem dışsal hem de içsel nedenlerinin olduğu söylenebilir.

AB'nin zayıf halkasının yaşadığı bu kriz pek çok kanaldan AB'nin diğer üye ülkelerine yansması temelinde bazı endişeleri de gündeme getirmiştir.

Endişelerden birisi Yunanistan'ın borçlarını ödeyememe durumuna düşmesinin diğer mali yapısı zayıf ülkelerde borçlanma faiz oranının aşırı yükselmesine yol açacağı dolayısıyla borç tablosunun daha kötü hale geleceği iken, bir diğer endişe ise finansal sorun yaşayan ülkelerin menkul kıymetlerini ve geri ödenmeyen kredilerini elinde bulduran ülkelerin kayıp yaşamasının bütün finansal sistem ve AB genelinde zincirleme olarak sarsıcı etki yaratacağıdır.

Nitekim bu endişelerdeki haklılık zaman içerisinde doğrulanmıştır. Krizin Avrupa Birliği üzerindeki etkileri önemli boyutta ulaşmış İngiltere, İrlanda ve İspanya gibi milli gelirlerinde mali hizmetlerin payı yüksek olan ülkelerde ciddi sorunlar görülmüştür. Küresel krizin etkilerinden biri olarak yaygınlaşmaya başlayan tüketici güveni kaybı ve dünya ticaret hacminin daralması yalnızca bu ülkeleri değil, dünyanın sayılı ihracatçılarından biri olan Almanya ekonomisini de zora sokmuştur. Bununla birlikte birliğe yeni üye olmuş bazı ülkelerde krizden olumsuz etkilenmiştir. Letonya'da milli gelirin %20 oranında azalması, Macaristan ve Romanya'nın da Uluslararası Para Fonu'na başvurmak zorunda kalmaları bu etkilerden bazılarını örnek olarak gösterilebilir. Yani küresel finansal krizin ikinci aşaması olarak görülen AB ülkelerindeki krizle birlikte dünyanın yarısı sorunlu duruma düşmüş bulunuyor.

AB'nin en zayıf ekonomik halkası Yunanistan bu ekonomik krizden kurtulabilmek için AB ve IMF tarafından üç yıl içerisinde toplam 110 milyar Euro'luk yardım öngören bir anlaşma imzalanmış, bununla birlikte Yunanistan'ın 2014'e kadar GSYH'nın %14'üne kadar ulaşan bütçe açığının AB istikrar paktınca öngörülen %3 rakamına çekmesi hedeflenmiştir. Yeni borç bulmakta ve eski borçlarını kapatmakta zorlanan Yunanistan'ın yanı sıra İspanya ve Portekiz'de de hükümetler, bütçe açıklarını daha hızlı aşağı çekmek için ek harcama kısıntıları yapma kararı almıştır.

Bu bağlamda Yunanistan başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde yaşanan kriz ile;

1-Euro bölgesinin sürdürülemez hale geldiğine ilişkin argümanlar artmıştır. Gerçekten de Yunanistan'ın AB ve Euro bölgesi üyesi değil de bağımsız bir ülke olsaydı, belki parasını devalüe edebilecek, para ve kredi musluklarını açarak, enflasyon yoluyla iç borcunu

aşındırma, pazarlık yoluyla da dış borcunu erteleme, hatta moratoryum ilan etme yoluna gidebilecekti.

2- AB'nin Ekonomik ve parasal birliğin temel eksikliği olan ekonomik ve mali politikalarda kurumsallaşmış bir koordinasyon mekanizması oluşturması ve hatta bazı üye devletlerin itirazı tamamen kalkarsa olası krizlerle mücadele etmek için ortak bir fon kurması için bir fırsat olarak görülmüştür. Yani Yunanistan/ Ekonomik ve Parasal Birlik /Euro krizlerinin ekonomik politika koordinasyonun güçlendirmek için bir olanak yaratacağı, AB'nin Tek Pazar ve Euro'yu sürdürülebilir kılmak için yeni bir sosyo-ekonomik uzlaşmaya ihtiyacı olduğu görülmüştür.

Ancak bu krizlerin yalnızca ekonomik açıdan değerlendirilmeleri miyop bir bakış olacaktır. Çünkü krizin dış politikaya da yansımaları olmuştur. İçinde bulunduğumuz koşullarda, AB bu testte başarılı bir performans sergileyememiştir. Öyle ki AB Yunanistan'ın mali krizi ile mücadelesinde başarılı olması için ülkeye kaynak aktarımı konusunda çok uzun süre isteksiz davranmıştır. Örneğin AB'nin ve Euro Bölgesi'nin en büyük ekonomisi Almanya, Yunanistan basta olmak üzere borç disiplinine bağlı kalmayan "savurgan ülkelere" kaynak aktarımını onaylamamıştır. Yunanistan'ın AB tarafından kurtarılması halinde benzer özellikler gösteren İrlanda, Portekiz ve İspanya'nın da kapıda beklediği bir gerçeği üzerinde durulmuştur. Ayrıca söz konusu ülkelerin yardım garantisizle borç disiplininden uzaklaşmasından çekinilmiştir. Sorumluluğun Yunanistan'a ait olduğunu, böyle bir AB yardımının ancak IMF desteği söz konusu olduğunda sağlanabileceğini vurgulanmıştır. Ancak IMF'nin çözüm önerileriyle gelmesinin AB'nin var olma nedenini sarsacağı düşüncesiyle yaklaşım pek de gerçekçi olmayan bir diğer alternatif olarak sunulmuştur.

Öte yandan Almanya ve Fransa gibi AB'nin zengin ülke finans piyasalarının bir diğer kaygısı da bankalarının, basta Yunanistan olmak üzere İspanya, İrlanda ve Portekiz'den alacaklarının olmasıdır. Dolayısıyla Yunanistan'ın olası borç krizinin diğer zayıf ülkelere daha şiddetli hissedilmesi Alman ve Fransız bankacılığını da derinden etkileyecektir. Daha açık bir ifadeyle, Yunanistan'ın borçlarını ödeyememe durumuna düşmesi diğer mali yapısı zayıf ülkelere borçlanma faiz oranının aşırı yükselmesine sebep olarak borç tablosunun daha kötüye gitmesine yol açacaktır.

Tüm bu gelişmeler doğal olarak AB'de dayanışma ilkesinin sarsıldığı yönünde bir izlenim oluşturmuştur. Öyle ki gelişmeler AB'nin başarılı dış politika aracı olan genişleme politikasına da yansımış ve AB'nin yeni genişlemeler konusundaki isteksizliği iyice belirginleşmiştir. Ekonomik kriz ile yeni üye olan bazı ülkelere demokrasiye ve serbest pazar ekonomisine geçiş aksamış ve isteksizliğin artmasına neden olmuştur. Doğal olarak bu durum

AB'nin üyelik koşullarının güvenilirliğinin azalmasına ve reform sürecinde oynadığı katalizör rolünü iyice zedelenmesine yol açmıştır. Nitekim Yunanistan 2001 yılında AB'ye üye olduğunda kamu borcunun GSYİH'ya oranı %101,5 ile yine yüksek düzeydedir ve yıllar içinde, olması gereken % 60 seviyesine inememiştir. Borç stokunun sürdürülemez oluşu ve küresel finansal krizin buna rastlamış olması Yunanistan'ı iflasın kıyasına getirmiştir.

Gelişen bu olumsuzluklar sonucunda AB Yunanistan'ın yaşadığı borç krizini aşabilmesi ve bölgesel ekonomik gelişimin devamlılığı için isteksiz ve gecikmeli de olsa yanında olduğunu göstermiştir. Ancak bu yardım da AB'nin kaygısı yalnızca Yunanistan'ın krizden kurtarılması olmamıştır. İki ateş arasında kalan AB'nin en önemli amacı diğer ülkelerin tedirginliğini güncel kılmamak ve İspanya ve Portekiz'in krize girmesinin engellenmesi bağlamında AB fonlarından destek sağlamıştır. Ancak;

- Kurtarma operasyonunun zamanında yapılamaması,
- Yunanistan'ın aldığı fonları etkin alanlarda kullanılmasını sağlayacak reformları gerçekleştirememesi,
- Borçların yeniden yapılandırılmasına imkan tanınacak şartlar oluşmaması,
- Ekonomik büyümenin yeniden sağlanamaması,
- Yapılan harcama ve reformların hesap verebilirlik ve kamu şeffaflığı gözetilerek kamuoyunun bilgilendirilememesi ve toplumun bu düzenlemeleri benimsememesi nedeniyle destek Yunanistan'ın krizden çıkışı için yeterli olmadığı gibi krizin İspanya Portekiz ve İrlanda'ya sıçraması da engellenememiştir.

Nitekim Yunanistan ile birlikte diğer AB ülkelerinin ekonomik darboğaza girmeleri yeni bir kurtarma operasyonuna gereksinimi doğurmuştur. 21.06.2011 tarihinde Lüksemburg'da yapılan ve Euro'nun kaderini belirleyecek olan zirveden, Yunanistan ve zor durumdaki diğer Euro üyesi ülkelere destek kararı çıktı. Bu yeni kurtarma operasyonuna göre ortak para birimlerini istikrara kavuşturmak ve borç krizindeki Yunanistan'ı kurtarmak için toplam 159 milyar Euro büyüklüğünde yeni bir borç paketi üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Yunanistan'a 2014 sonuna kadar kaynak sağlamasının beklenildiği ikinci yardım paketinde yeni kemer sıkma ve özelleştirme politikalarına hız kesmeden devam etmesi ve bankaların da kurtarma paketine 50 milyar Euro'ya yakın katkıda bulunması istenmiştir. Ancak Yunanistan'ın büyüme olmadan bu krizden çıkması oldukça zor görünüyor. İç talep çoğalmadan ve ihracat artırılmadan da büyümenin gerçekleşmesi imkansız. Devlet eliyle canlanma yaratma umudu borç krizi nedeniyle tamamen tükenmiş durumda. Ki zaten Yunanistan'a kemer sıkma politikası önerildi. Öte yandan canlanma için devletin tek başına kemer sıkması da yeterli değil. Ülkenin kamu açığı o kadar büyük ki kamuyu küçültüp güven

tazeleyerek iç talebi artırmak pek imkan dahilinde görünmüyor. İhracat içinde rekabet gücü gerekiyor. Bu da ancak verimlilik artışı ya da Euro'dan çıkış ile sağlanabilir görünüyor.

Bu bağlamda yeni kurtarma paketi, hem Yunanistan'a soluklanma imkanı verip ve hem de AB krizine yönelik çözüm iradesinin ağır basmaya başladığını gösterse de;

1- Avrupa fikrini ve Euro'ya olan güveni devam ettirecek bir güce sahip olabilecek mi? Yani para birliğinin korunması sağlanabilecek mi?

2- Para birliği korunarak krizden çıkılabilecek mi?

3- AB, krizleri kötü yönettiği şeklindeki görüşü silebilecek mi? (AB anlaşmalarında ekonomik ve mali politikaların koordinasyonuna ilişkin kesin hükümlerin bulunmamasının da etkisiyle, krizle ortak mücadele konusunda çok başarılı bir performans sergileyemedi)

4- Uluslararası derecelendirme kurumları bu gelişmeleri nasıl değerlendirecek?

5- Büyüme ve rekabet sorunu çözülebilecek mi?

Bu soruların yanıtlarını önümüzdeki günlerde yaşanılacak gelişimlerde bulabileceğiz. Ancak Euro bölgesinde para politikaları Frankfurt'taki Avrupa Merkez Bankası tarafından yürütülen, buna karşılık her bir üye ülkenin rekabet, ücretler ve vergiler gibi maliye politikası araçlarını kendi inisiyatifinde bulundurduğu ve bütüncül bir yapı sergilemediği göz önüne alındığında para politikalarıyla uyumsuz maliye politikaları uygulamalarına ilişkin son zirvede de herhangi bir karar çıkmaması zirvenin önemli bir eksikliği olarak değerlendirilebilir. Öte yandan zirvede alınan kararlara rağmen zirve sonrasında Moody's Investors Service'in, Yunanistan'ın yerel ve yabancı para cinsinden tahvil notlarını Caal'den Ca'ya indirmesi ve kredi notları için 'gelişen görünüm' değerlendirmesinde bulunması dikkat çekicidir.

Moody's yaptığı açıklamada AB'nin destek programı ve büyük finansal kuruluşların borç takası önerilerinin özel sektör kreditorlerinin Yunan devlet tahvillerinde önemli ekonomik kayıplara uğramalarına yol açacağını savunması ve özellikle borç takası tamamlandıktan sonra Yunanistan'ın mevcut ve yeni ihraç edeceği menkul kıymetleri için risk profilinin yeniden değerlendirileceğini belirtmesi zirveden çıkan kararlara çok umut bağlanmaması gerektiğinin sinyallerini vermekte ve konuda çok olumlu bir düşünce içerisinde olunmadığını göstermektedir.

SON NOTLAR

*Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Bolu.

**Doktora Öğrencisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Bolu.

KAYNAKÇA

BALZİ, B. (2008), "How Goldman Sachs Helped Greece to Mask its True Debt", Der Spiegel, 02/08/2010, <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,676634,00.html>, Erişim Tarihi: 8.10.2010.

BERBERAKİS, T. (2010), 'Komşu Yüzünü IMF'ye dönüyor'. [www.milliyet.com.tr.](http://www.milliyet.com.tr), Erişim Tarihi: 20.01.2011.

BUİTER H.W. (2010), 'Greece and the Fiscal Crisis in the EMU', Chief Economist, Citigroup Ebrahim Rahbari Economist, Citigroup, ss. 5.

ÇALIŞKAN, Ö.V. (2010), 'Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Risk Değerlendirme Kriterleri', web.sakarya.edu.tr/...Derecelendirme/4104uygulamali%20calisma.Pdf.

ÇAPANOĞLU, S.G. (2010), 'Economic Development Foundation IKV Brief' , The Debt Crisis In Greece and The Euro Zone, April.

DEMİR, F. ve ERMIŞOĞLU, E. KÜÇÜK, A. KARABIYIK, A. (2008), 'BDDK Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı', ABD Mortgage Krizi, Çalışma Tebliği, Ağustos, ss.1-4.

DURUSOY, S. (2009), 'Kriz Sonrası Küresel Kapitalizmin Geleceği', Alternatif Politika, Cilt.1, Sayı.3, ss.363-389.

DRAZEN, A. AND WILLIAM, E. (2001), Do Crises Induce Reform? Simple Empirical Tests of Conventional Wisdom', Economics and Politics, Vol. 23, No. 2, ss. 129-157.

EDİRİSÜRİYA, P. (2010), 'Money and Capital Markets'. Australia: McGraw-Hill Publication for Department of Accounting and Finance.

ERALP, N. A. (2010), Avrupa Birliği'nde Neler Oluyor?, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Nisan.

EĞİLMEZ, M. (2010), 'Yunanistan Bu Borcu Geri Ödeyebilir mi?' www.radikal.com.tr. Erişim Tarihi: 01.02.2011.

EUROPEAN ECONOMY OCCASIONAL PAPERS, (2011), 'The Economic Adjustment Programme for Greece Third Review', Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Winter ,ss, 30

EUROPEAN COMMISSION, (2010), European Economic Forecast - Spring 2010, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Brussels. http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2010_spring_forecast_en.htm, Erişim tarihi: 30.12.2010.

EUROSTAT (2010), (http://Epp.Eurostat.Ec.Europa.Eu/Cache/Ity_Public/2-22042010-bp/en/2-22042010-bp-en.pdf). Erişim Tarihi: 03.04.2011.

FRANKEL, J. (2008), 'Origins of the Financial/Economics Crisis', (<http://topics.blogs.nytimes.com/2008/12/26/origins-of-the-economic-crisis-in-one-chart>), Erişim Tarihi: 22.05.2009.

GALLINO, L. (2007), 'Küreselleşme ve Eşitsizlik', (Çev: Durdu Kundakçı), Ankara: Dost Kitapevi.

GROZDEV, D. (2010), 'Debt Crisis in Greece Calls For Better Financial Oversight', Economic Research Center, November, www.csub.edu/kej/documents/weekly_updates/.pdf, Erişim Tarihi: 07.03.2011.

IMF, Global Financial Stability Report (2008), 'Systemic Risks and Restoring Financial Soundness', World Economic and Financial Surveys, ISSN 0258-7440, April <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2008/01/pdf/text.pdf>, Erişim Tarihi: 11.03.2011.

IMF, World Economic Outlook Database, April (2009), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/index.aspx>, Erişim Tarihi: 15.03.2011.

IMF COUNTRY REPORT, (2010), 'IMF Staff Projection, Greece Second Review Under The Stand-By Arrangement-Staff Report', Pres Release On The Executive Board Discussion ; and Statement By The Executive Director For Greece, Washington, ss. 57-58.

IMF COUNTRY REPORT, (2010), Greece,, Economist Intelligence Unit, February.

İGEME, (2011), (http://www.igeme.org.tr/arastirmalar/ulke_sek/index.cfm?sec=ara), Erişim Tarihi: 16.01.2011.

İSTANBUL SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİ ODASI (2010), "Küresel Kriz 10 Ülkeyi Reyting Tahtından İndirdi", Sayı: 02, ss. 1-2.

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, (2010), Avrupa Birliği ve IMF Yunanistan'a Sağlanacak Yardım Paketi Üzerinde Anlaşmaya Vardı. (<http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/>), Erişim Tarihi: 29.06.2010.

JOHNSTON, D. (2008), "Yoksulluk ve Bölüşüm", Neoliberalizm, Saad-Filho, Alfredo ve Johnston, Deborah (ed.), Yordam Kitap, İstanbul,, ss. 225-35.

KAMİNSKY, G., LYONS, R. and SCHMUKLER, S. (2008), "Managers, Investors, and Crises: Mutual Fund Strategies in Emerging Markets," Journal of International Economics 64(1), ss. 113-34.

KARANTINOS, D. (2009), The Impact Of Financial Crises Upon The Economy ,SYSDERM Correspondent For Greece, January, www.eu-employment-observatory.net/.../Greece-ImpactOfFinancialCrisisOnEconomy.pdf , Erişim Tarihi: 07.03.2011.

KONYA TİCARET ODASI, (2009), Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu Etüt-Araştırma Servisi, Haziran.

LYNN, M. (2011), Bust: Greece, The euro And Sovereign Debt Crisis, Published by John Wiley and Sons ,Inc Hoboken , New Jersey.ss. 220-224.

MANDEL, E. (1991), Kapitalist Gelişmenin Uzun Dalgaları, (Çev: Doğan Işık), İstanbul Yazın Yayıncılık

---

MARK, J., HOLMES, J.O., and PANAGIOTIDIS, T. (2008), 'Are Eu Budget Deficit Stationary', Department Of Economics Discussion Paper Series. Ağustos.

MALİYE BAKANLIĞI STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI, (2010), "Küresel Krizin Ardından AB Ekonomisi", Ankara. ss.7.

MİTSOPOULOS, M. and PELAGİDİS, T. (2011), 'Understanding the Crisis in Greece From Boom to Bust', ss.136-140.

NELSON,R.M. and BELKIN,P.MIX,D.E. (2010), Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications, Congressional Research Service Report for Congress, April, www.cfr.org/content/.../CRS%20-%20Greece%20Debt%20Crisis.pdf, Erişim Tarihi: 04.03.2010.

ONARAN,Ö. (2010), Mali Kriz mi Yoksa Bir Bölüşüm Krizi mi? (www.sdyenyol.org/index.php/teori/325-mali-kriz-mi-yoksa-bir-boelueuem-krizi-mi), Erişim Tarihi: 26.02.2010.

OXFORD ANALYTİCA, (2010), The Greek Crisis and The EU, Oxford Analytica Conference Call, February, www.oxan.com/.../OA_OCC_The_Greek_Crisis_.pdf, Erişim Tarihi: 05.03.2011.

ÖNİŞ, Z.ve ERDOĞDU, M. (2002), "11 Eylül ve Dengeli Küreselleşme", Foreign Policy,Ocak-ğubat,ss.14-20.

ÖZEN, A. (2002), "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Bütçe Açığının Gelişimi" Maliye Dergisi, ss.21-41.

POGORELEC, S. (2006), 'Fiscal and Monetary Policy in Enlarged European Union',European Central Bank, Retrieved August, from <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp655.pdf>. Erişim Tarihi: 20.05.2011

Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact, Amsterdam (1997), Council Regulation (EC) 1466/97, and Council Regulation (EC) 1467/97, http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/legal_texts/index_en.htm.

RODRİK, D.(1996), "Understanding Economic Policy Reform," Journal of Economic Literature, Vol. 34, ss. 9-41.

SENN, P. R. (1999), 'Monetary Policy and the Definition of Money', Journal of Economic Studies, 26, 4/5, ss. 338-382.

SAPMAZ, Y. (2004), Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Merkezi, Yunanistan Ülke Raporu, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Nisan.

SIEDSCHLAG, I. (2008), 'Macroeconomic Differentials and Adjustments in the Euro Area', Retrieved August, (<http://www.suerf.org/download/studies/study20083.pdf>.) Erişim tarihi 01.06.2011

SOMUNCUOĞLU, T. (2009), Yunanistan Büyükelçiliği, Ticaret Müşavirliği, Yunan Ekonomi Raporu, Yunanistan Ülke Raporu T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi.

STARK S, L, and BUCKLEY, B,F. (2008), Montly Market Monitor, OTC, Washington, April (Aktaran, Demir, ve Ermişoğlu, Küçük, Karabıyık, BDDK Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, ABD Mortgage Krizi, Çalışma Tebliği.

STANDARD&POOR'S (2010), Greece's Debt Crisis, Its Implications For Stocks and The Broader Global Economy, fc.standardandpoors.com/ondemand/public/content/download.vm?hnd...,Erişim Tarihi: 08.03.2011.

ŞENGÖZ, T. (2009), <http://www.finans.ekibi.net/forum/kondratieff-dalgaları-tuncer-sengoz-t-3218.htm>

TAYLOR, J.B. (2009), *Getting Off Track*. Stanford: Hoover Institution Press.

TSOULAKİS, L. (2010), "We can't go on like this: Greek debt crisis and Euro", ELIAMEP Special Paper, March.

TSOULAKİS, L. And OLAF, C. ROGER, L. (2009), An Eu "Fit For Purpose" In The Global Age : Can We Rise To The Challenge ? www.policy-network.net, Autumn.

T.C. ATİNA BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ, (2009), Yunanistan Ekonomisi Gelişmeler Beklentiler ve Türkiye ile Ticareti, Ekim, Atina.

T.C. ATİNA BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ, (2009), Yunanistan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri (2008) Haziran Atina.

T.C. ATİNA BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ, (2010), Yunanistan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri (2009) Mayıs Atina.

THE EIU COUNTRY REPORT, (2009), Greece, July. www.countryanalysis.eiu.com/country_reports.html, Erişim Tarihi: 20.01.2011.

THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT, (2010), Country Report Greece, <http://www.alacrastore.com/country-snapshot/Greece>, Erişim Tarihi: 02.01.2011.

ULAGAY, O (2009), *Küresel Çöküş ve Kapitalizmin Geleceği*, İstanbul :Özgür Yayınları

YUNANİSTAN İSTATİSTİK KURUMU,(2009). Economist Intelligence Unit & Eurostat and National Statistical Service; Ministry Of Economy And Finance ; Bank Of Greece;And IMF Staff Estimates.

YUNANİSTAN MERKEZ BANKASI, (www.bankofgreece.gr/Pages/en/other/AdvSearch.aspx?k=greece%20fiscal),ErişimTarihi: 25.12.2010

(www.worldwidetax.com) ,Erişim Tarihi: 15.01.2011.

WENT, R.(2001), *Küreselleşme: Neo-Liberal İddialar Radikal Yanıtlar*, (Çev.Emrah Dinç),İstanbul: Yazın Yayıncılık.

www.edition.cnn.com/2010/BUSINESS/02/10/greek.debt.qanda/index.html# Greece's Financial Crisis Explained, How big are these debts?, Erişim Tarihi: 30.03.2010.

www.agd.gov.sg/Doc/Greek_Debt_Crisis.pdf 'Insight to Greek Debt Crisis',(2010),What's the Problem in Greece?, Erişim Tarihi: 04.03.2011.

www.turkish.cri.cn/741/2010/12/17/1s130169.htm,2010' Lizbon Antlaşması'nda Değişiklik İçin Görüş Birliği Sağlandı', Erişim Tarihi: 17.12.2010.

www.bloomberght.com/.../866423-yunanistanda-issizlik-orani,"Yunanistan'da İşsizlik Oranı % 14,8 oldu", (2010), Erişim Tarihi: 09.03.2011.

www.news.com, Greek Debt Crisis Affects Europe, World Economy, Erişim Tarihi: 03.07.2010.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/greece-admits-deficit-figures-were-fudged-to-secure-euro-entry-533389.html>, Erişim Tarihi: 24.02.2011.

<http://www.eubusiness.com/news-eu/greece-economy.43y>, Erişim Tarihi: 04.04.2011.

<http://www.statistics.gr>, Erişim Tarihi Erişim: 05.12.2010.

<http://www.turkishgreeknews.org/tr/euro-bolgesi-nden-atina-ya-sevindiren-haberler-geldi-5303.html>,
'Euro Bölgesi'nden Atina'ya sevindiren haberler geldi', Erişim Tarihi: 12.03.2011.

<http://www.assignmenthelpexperts.com/sample/Report-Homework-Help-Sample.pdf>, Erişim Tarihi:
28.03.2011